ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЕЙ ПЛЪЫ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭХЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ПЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№56 (21.964) ● 2011 гъэм мэлыжьыхьым (апрелым) и 2, щэбэт ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэралым и Президентыр къохъуэхъу

Медведев Дмитрий и пщэ къыдэрылъхъам тету, УФ-м и Президентым и полномочнэ лЫкIуэу Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щыIэ Хлопонин Александр ЕсэнтIыгу щекIуэкIа зэIущIэм КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен къыщалъхуа махуэмкIэ къыщехъуэхъуащ икIи къэралым и лЫыщхьэм щыбгъэдэкI тыгъэр къритыжащ.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ Iапэ.

Шэджэм муниципальнэ районым щыIэ унафэр зегъэкIуэнымкIэ и Советым и пIалъэр къэмыс муниципальнэ кIа сессием район администрацэм и Iэтащхьэм и къулыкъым щагъуэващ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и депутат Бакъ Руслан. Мы къулыкъым хахьи папщIэ кьагъэлъагъуа щыхъуащIым зыщыщу ар абы нэхъ хуэфащэу депутатхэм кьалъытащ.

СЕССИЕМ хэтахэр муниципалитетым и Iэтащхьэ щIэуэ ягъэувам екъуэхъуащ зыпэрыва Iэнатlэм екъулIэныгъэ щIIэну, районым, зэрыщыту республикэм и щIыхъэ я фIэкIуэнигъэм емызэщыжу телъжьэну.

Бакъ Руслан Барэсбий и къуэр 1955 гъэм гъатхэпэм и 24-м КъБАССР-м щыщ Шэджэм районым хыхьэ Шэджэм Iэанэ поселкэм къыщалъхуащ. 1972 гъэм бахъсэн кьалэм дэт профтехеджащIэр трактористэ Iэщlагъэр пIуу кьиучащ. 1973 - 1975 гъэхэм дзэм кьулыкъу щищIащ. 1996 гъэм тепстекоопераци и академиеу Белгород кьалэм дэтыр кьиучащ.

Абы «Мэкъумэщ техникэм» и Шэджэм район къудамэм и шоферу лажьэ щIидзащ. 1986 гъэм Шэджэм ерыскъыпхъэ комбинатым сменэм и мастеру уврИ, иужькIэ цехым и Iэтащхьэ, мы Iухуэ щIыхъэм я лажьэщIым производствэмрэ сату Iуэхуэхэмкlэ и къуэдзэ хъуащ. 1990 гъэм ар «Нартсанэ» кьэрал предприятэм, нэхъ иужькIэ «Шэджэмерыскъыпром» зэгухьанымкIэ и унафэщIу ягъэуващ. Бакъ Руслан илъэс зыбжанэкIэ «Къэбэрдей-Балъкъэрым и минералныэ псыхэр» акционер обществэм зэIухам и генеральнэ директорым и яп къуэдзэу, «Реал-Бизнес» концерн» ООО-м и генеральнэ директору лэжьащ. 2006 гъэм щегъэжьагъэ илъэсищкIэ «КъБР-м и къэрал щIыуэпс заказникэм я директ» къэралыгъуэ Iанэм и унафэщIу щытащ. 2009 гъэм и гъатхэпэ мазэм КъБР-м и Парламентым и депутату хахащ.

Шэджэм районым и администрацэм и Iэтащхьэ Бакъ Руслан

Къулыкъу

Шэджэм муниципальнэ районым и администрацэм и пресс-Iуэхущ Iапэ.

КЪУЭНЫКЪУЕЙ Борис.

Гъэ кIуар Iеякъым

КъБР-м Экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ и министерствэм къыщIытэжащ 2010 гъэм республикэм и социально-экономикэ зыужьыныгъэм къыкIуэкIа.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИКЭ зэхъуэкIыныгъэхэмкIэ департаментым и унафэщI Белецкая Ольгэ кIыхьрыджи-Iамкlэ, щыIалъэ валовэ продукцэм процентыр 3,5-кIэ хэхъуащ икIи сом мелард 74,1-рэ и уасэм нэсащ. Апхуэдэ екъулIныгъэхэр псом ягъэу зи фIыщIэр промышленностым, мэкъумэщ хозяйствэм, сатум я Iэнатlэхэращ.

Республикэм и валовэ щIыналъэ продуктым и процент 13,9-р промышленностым кIыхьзрегъэпэщ. 2010 гъэм товару щхъуэкIуэхэм хурагъэшащ, лэжьыгъэу, Iуэхутхьэбзэу зэфIагъэкIащ сом мелард 28-рэ мелуан 517,5-рэ и уасэ. Зэрыщыту промышленностым кIыщIигъэкIа продукцэр 2009 гъэм ельытауэ процентыр 103,6-рэ мэхъу.

2009 гъэм нэхърэ нэхъыфIу лэжьащ гъэсныпхъэ-энергетикэ комплексыр, щIым хъугъуэфIыгъуэхэр кьыщIэхъ Iэнатlэр, щэкIэхэр щыхъэIуащэ, щыгъэнхэр зыщ, феи елэжь, абы кьыхэщIыкIа щыгъэнхэмрэ ваксымрэ зыщ Iуэхущ Iапlэхэр, металлургием елэжь, электрообогащаваным, электрон, оптикэ Iэмэпсымэхэр кьыщIэзыгъэкI Iэнатlэхэр, нэгъэущIхэри.

Промышленностым и Iэнатlэр хъащтэмэ, абы щагъэхьэзыр продукцэм и процент 69,7-р сырьем елэжь Iэнатlэм, процент 29,9-р электрокьарур, газыр, псыр кьэщIлэжь, тезыгущэ Iэнатlэм, процент 0,4-р зыужьуэфIыгъуэхэр кьыщIэзых Iэнатlэм кьиззрагъэпэщащ.

Сырьем елэжь Iэнатlэр хъащтэмэ, лэжьыгъэ нэхъыбэ зэфIэзыгъэкIхэм ящыщщ ерыскъыхэкIхэр зыгъэхьэзыр-хэр (процент 47,8-рэ), электрофIэмэпсымэхэр, электрон, оптикэ оборудованэ кьыщIэзыгъэкIхэр (процент 23,6-рэ), металлургиемрэ металлым кьыхэщIыкIа хьэпшIыгъэр зыщIхэмрэ (процент 15,9-рэ).

БлэкIа илъэсым кьриубыдэу республикэм и экономикэмрэ социальнэ Iэнатlэмрэ инвестицэу сом мелард 12-рэ мелуан 85-рэ кьыщагъэсэбэпащ. Абыхэм я хьэкъкIэ социальнэ-щэнхабзэ мыхьэнэ зиIэ ухуэныгъэу 37-рэ хьэрэзыр ящIащ. ПсэупIэхэр ухуэнми кIэрагъэкуэкIым. 2009 гъэм ельытауэ псэупIэ унэу хьэзыр ящIар процент 0,9-кIэ нэхъыбэщ. Псори зэхэту ягъуэ псэупIэ мятэ зэбгъуэзнатlэ мин 257,9-м щыщу мятэ зэбгъуэзнатlэ мин 226,3-р е процент 87,7-р унагъуэхэм езыхэм ящIащ.

Гъэр уэгъуэу щыта пэтми, нэгъабэ мэкъумэщ продукцэу сом мелард 22-рэ мелуан 954,8-рэ и уасэ е 2009 гъэм ельытауэ процентыр 109,7-рэ крахьалIэжащ. Мэкъумэщ щIалIэхэм ящыщу гектари 100 кьэс тещIыхьауэ хъащтэмэ, ди деж абы Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым ельытауэ хуэди 2-кIэ, зэрыщыту Урысей Федерацэм ельытауэ хуэди 2,5-кIэ нэхъыбэ кьыщытрах. Мэкъумэш хозяйствэм кьит валовэ продукцэм и куэдгъыкIэ ди республикэр Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым яп щитщ.

Щэхуакlуэ рынокри нэхъ кьызэщIэрыуащ. Ди республикэм и щIыхуэм 2010 гъэм продукцэ зэмылIэужьыгъуэу сом мелард 61-рэ мелуан 728,1-рэ е 2009 гъэм ельытауэ процент 4,4-кIэ нэхъыбэ кьащхуащ. Сатум и зэхэтыкIэр кьащтэмэ, псори зэхэту ящам и процент 51,9-р ерыскъыпхъэхэм щымыщ товарэкрыщ.

Экономикэм зэрызиужьыр сэбэп мэхъу щIыхуэхэм я псэукIэр егъэфIэкIуэнымкIи. Республикэм ис дэтхэнэми ику иту нэгъабэ ахъшэ хэхъуэу мазэм кьыдэрыкьащ сом 11029,6-м нэсащ. Ар 2009 гъэм ельытауэ процент 14,7-кIэ нэхъыбэщ. ЛэжьапIэщым нэхъ зыщIыхэхъуа Iэнатlэхэм ящыщщ мэкъумэщ хозяйствэр (процент 10,3-кIэ), хъугъуэфIыгъуэхэр кьыщыщIах Iэнатlэр (процент 19,1-кIэ), щэкI щIыхэIуащэ, щыгъынхэр щад Iэнатlэр (процент 24-кIэ), электрообоурудованэ кьыщIэзыгъэкI Iэнатlэр (процент 22,7-кIэ), транспорт зэмылIэужьыгъуэхэр щащI Iэнатlэр (процент 42,6-кIэ).

Фемыцэ щытыкIэр хъащтэмэ, ари 2009 гъэм нэхъ-рэ нэхъыфIщ. Кьалъхуэхэм я бжыгъэр процентыр 2,9-кIэ нэхъыбэ хъуащ, лIаэхэри процентыр 4,3-кIэ нэхъ мащIэщ.

КЪЭРЭЩЕЙ Элеонорэ.

Къэралым и Президентыр къохъуэхъу

Медведев Дмитрий и пщэ къыдэрылъхъам тету, УФ-м и Президентым и полномочнэ лЫкIуэу Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щыIэ Хлопонин Александр ЕсэнтIыгу щекIуэкIа зэIущIэм КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен къыщалъхуа махуэмкIэ къыщехъуэхъуащ икIи къэралым и лЫыщхьэм щыбгъэдэкI тыгъэр къритыжащ.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ Iапэ.

● КъБР-м и Парламентым

УнафэкIэ щыщIагъэбыдэ

КъБР-м и Парламентым и зи чэзу зэIущIэр гъатхэпэм и 31-м зэхэтащ. Ар иригъэкIуэкIащ республикэм и хабзэгъэуб орган нэхъыщхьэм и Унафэщ Чеченов Ануар.

ЗЫТЕПСэЛТЫХЬЫНУХЭР ягъэбелджыла неужь, Парламентым Законым тетыным, хабзэр хъумэнымрэ жылагъуэ щынагъуэнщагъэмрэ я Iуэхуэмкlэ и комитетым и регламентым и 158-нэ, 159-нэ статьяхэм япкъ иткIэ, Прохладнэ кьалэм и и суд участкэ №3-м и зэхьыгъэкIуж судыщIэм и къулыкъым ягъэувыну кьагъэтъэгъуэ ЩIанкIэ Маринэ ТIутIэ и пхъум и кандидатурэм и тхылъхэм хэпльащ, КъБР-м и Президентым и Администрацэм и Унафэщым и яп кьуэдзэ Къуэшырокъуэ Залым жиIаэм едалуэри, ар депутатхэм дагыгащ.

Зэрылэжьэну пIалъэр зэраухам кьыхэкIыу, Къущхьэ Равидэ Iэдей и пхъумрэ Селиверстовэ Любовь Александр и пхъумрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Къэзыщыгъэ-кьэзыбжь палатэм и аудитор кьулыкъур щхьэщахащ. А Iэнатlэм ягъэуващ Хочиевэ Лейлэ Нурхьалыкъ и пхъумрэ Фироновэ Надеждэ Гаврил и пхъумрэ.

Апэ, етIуанэ къеджэгъуэу зэIущIэм щыхэпльащ «КъБР-м и правовой актхэм я IуэхуэкIэ» республикэм и Законым и 61-нэ статьям зэхъуэхЫныгъэхэр зэлъхьэным теухуа проектым. Ар хуэгъэзащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и пщалъэ правовой актхэу официальнэу кьытрадзэхэр электрон Iэмалкlэ щыхуэхэм я деж зыубгъуауэ нэхъэсэныным. Хабзэхэм теухуа тхыгъэхэр апхуэдэ щыкIэкIэ кьыщагъуэтынущ «Кабардино-Балкарская правда», «Официальная Кабардино-Балкария», «Адыгэ псалъэ», «Заман» газетхэм.

Законодательствэмрэ къэралхуэхэмкIэ комитетым и унафэщI Iэпщэ Заур къыщэрыхигъэщамкIэ, абы и лъэныкъуэкIэ нэгъуэщI Iэмал зыкъызыкъэгъэнри щыIэщ. Апхуэдэщ Къэбэрдей-Балъкъэрым и пщалъэ правовой актхэм я федеральнэ регистрыр, къэрал органхэм я официальнэ сайтхэр, хабзэхэм зыщыкъагъэгъуазэ Iуэхущ Iапlэхэр, псалъэм пащIэ, республикэм и Къэрал Iэмпхъ библиотекэр, Интернетыр, нэгъуэщIхэри.

Проектым арэзы техIуэри, абы теухуа законыр ещанэ зэIущIэм кьащтащ.

Экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ министр Мусуков Алий кьыхилтхьэри, зэхъыхьэм щыIэпкърахащ «КъБР-м бзэзрэхэм я лажьыгъэр кьыхэрыщIыхьзрагъэпэщым и Iуэхуэкlэ» законым игъэтыну зэхъуэкIыныгъэхэр зыхуэдэм. Къэпсэлъэм зэрыжиIамкIэ, абы теухуа проектыр ягъэхьэзыращ Парламентым экономикэ политикэмкIэ, мылъкумрэ хьэрычэт Iуэхуэхэмкlэ и комитетым игъэкIуэнри щыIэ. Псоми кьыхагъэщащ мы Iуэхум ди щIыхуэм я деж-кIэ мыхьэнэщу зэрриIэр икIи чэнджэщэр я пIалъэжьу.

Кьыкlэтъыкlуэу кьеджэгъуитlкIэ зэIущIэм щыхэпльащ «2007 - 2011 гъэхэм КъБР-м хьэрычэтыщIэ Iэнатlэ щыкIуэр курытымрэ зэрызыщаужьынур икIи абыхэм зэрыщагъэIэпыкъунур» республикэм программэ хэхам зэхъуэкIыныгъэхэр зэзыльхьэ законопроектым. Абы ипкъ иткIэ, мы илъэсым программэр гъэзэщIэным хуэзэну ахъшэр зыхуэдизыр -2011 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и Iуэхуэкlэ» КъБР-м и Законым кьыщыгъэзэгъуэ бжьыгъэхэм ирагъэзэгъыжь. Къащтэмэ, хьэрычэтыщIэ Iэнатlэ щыкIуэкIуэмрэ курытхэмрэ кьащтэ щыхуэхэм. Лизинг зэгурыIуэныгъэхэм проценткIэ щхьэщатыкIым щыщу хуащIыныжьыр сом мини 5-кIэ ягъэмэщIэнущ. Апхуэдэу республикэм щыIэ хьэрычэтыщIэ предприятэ мыинхэмрэ курытхэмрэ я деж щрагъэкIуэкI анализитиджэ кьэхутэныгъэхэм, статистикэ кьэпщытэныгъэхэм хухахыр сом мин 500-кIэ нэхъ мащIэ хъунущ. Абы щыгъуэми бизнес-гъэпсыкIэ нэхъыфIхэр гъэбелджылыным хуэгъэзауэ вузхэмрэ курыт Iэщщагъэ щрагъэгъуэт еджапIэхэмрэ кьэзыухъэм гъэ кьэс ирагъэкIуэкI зэпеуэм щытекIуэхэм я грантыр сом мин 500-кIэ хагъэхъэнущ. Кьызэхэсэхэм а Iуэхум теухуа законыр кьащтащ.

Депутатхэр яп кьеджэгъуэу хэпльащ «Къэбэрдей-Балъкъэрым и щIыналъэм уней лъапсэ щаухуэн папщIэ языныкъуэ щIыху щхьэхуэхэм щIы Iыхьэхэр пщIэншэу етыным и Iуэхуэкlэ» республикэм и законым и проектым. Парламентым щIыпIэ самоуправленмрэ щIыналъэхэм я социально-экономикэ зыужьыныгъэмрэ я Iуэхуэхмкlэ и комитетым и унэцIэщI Берд Хьэзрэталий зэрыжиIамкIэ, ар Урысей Федерацэм щIымкIэ и кодексым ящыщIыбзыхуам тету ягъэхьэзыращ.

- Ди комитетым и зэIущIэм проектым нэхъ пасэу дыщIэхэпльащ. Абы кьедгъэблэгъащ депутатхэр, кьапсэхэмрэ районхэмрэ щIыпIэ самоуправленмкIэ я органхэм, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я лЫкIуэхэр. Псоми кьыхагъэщащ мы Iуэхум ди щIыхуэм я деж-кIэ мыхьэнэщу зэрриIэр икIи чэнджэщ пыухыкIа-хэр я лъабжьэу зэпэшчауэ зэхуэдгъакIуэмэ, уней лъапсэхэр ухуэныр республикэм щыщIигъэхуэбжьэнущ, - кьигъэтъэгъащ Берд Хьэзрэталий.

Законопроектым адэкIи нэхъ кууэ елэжьын папщIэ, ар яп кьеджэгъэкIэ кьапщытащ.

Апхуэдэу республикэм зэрыкъащ Урысей Федерацэм и Уголовнэ кодексым, УФ-м и Уголовнэ-процессуальнэ кодексым и 100, 108-нэ статьяхэм, «Iэщэм и Iуэхуэкlэ» Федеральнэ законым и 16-нэ статьям зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ хабзэзэбыху жэрдэм щыкIэу ягъэхьэзырэ федеральнэ законым и проектхэр, нэгъэущIхэри.

Зытепсэлъыхьа Iуэхугъуэ псори унафэкIэ щIагъэбыдащ.

Зэ IущIэм хэтащ КъБР-м и Парламентым и Iэтащхьэм и кьуэдзэхэу Жаным Руслан, Саенко Татьянэ, Бозий Натбий, республикэм и Конституцэ Судым и тхьэмадэ Геляков Абдулых, правительствэм щыщхэр, ирагъэблэгъа кьулыкъущIхэр.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

● МазитI лэжьыгъэ

Зэраубзыхуам тету

Щыпlэхэр зэIуэпэщ щыным, гъэкъэбзэным, щхьэнтIагъэхэр гъэтIысыным теухуа мазитI лэжьыгъэм Налшык кьалэм дыгъуасэ, мэлыжьыхьым и 1-м, щышIадзащ.

ЗЭРАУБЗЫХУАМ тету кьалэрэ, абы кьедза жылагъуэхэри зэлъыIуахынущ. Гъэгухэр, псэуальэхэм я Iупlапlэхэр, пщIантIэхэр зэрагъэпэщыжынущ, пхъэнкIий зэхуэхьэсыпlэхэр ягъэсеинущ, кIэрыхуэбжьэрыху идзыпlэ Iэрыщ Iэхъынущ. Рекламэ фIадзапlэхэм, сатыпlэхэр зыхэт транспорт кьэувыпlэхэм гульытэ хэха хуащIынущ.

Зи пIалъэр икIа инженер сетхэр зэрахъэжьынущ, зэхатIыхьа щыпlэхэр зэтес ящIыжынущ, кьалэм и кьыдыхьэпlэхэр ягъэдзэжынущ.

Налшык и администрацэм предприятэхэм, организацэхэм, управляющэ компаниехэм, ТСЖ-хэм я и унафэщIхэр кьыхэрджэ мазитI лэжьыгъэм жыджэру хэтыну, кьегъэбыдыпlа щыпlэхэр егупгъуу ягъэжьэбэзыну.

ДИМИДОВЭ Аннэ.

КъэкIуэнур я пльапIэу

Хабзэ зэрыхьуам тету, щыпlэхэр зэIуэпэщ щыным гъэкъэбзэныр зэтеухуа гъатхэ мазитI лэжьыгъэм Прохладнэ районым мэлыжьыхьым и 1-м щышIадзэнущ.

АБЫ и лъэныкъуэкIэ куейм кьалэнышхуэ кьыпэщытщ. Кьапщтэмэ, псыхьэурэ псы хъумапIэхэм я Iэшэлъашэу километр 16, гъэзубгъухэм деклуэжьмэ, гъэзубгъухэм дежь 27-рэ зэIуэпэщ ящыныщ, Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъу 40-м щIигъу, кьуажэ кхъэхэр, щыхуэхэм зыщагъэпсэкуэ щыпlэхэр кьыхьыхуэтыншэу зыхуэей хуагъэхэнущ. Парихэмрэ хадэ щыкIуэкIэ жыгрэ чыцуэ 1000-м щIигъу щыхасэнущ. ГазоныщIэхэм, удз дахэхэр щагъэкIыну хьэсэхэм щыкIуэ метр зэбгъуэзнатlэ 1650-рэ хухахащ.

Мы районгIо Iуэхугъуэм щыпlэ муниципалитетым и щIымэхэм, кьуажэ администрацэхэм, ЖКХ-м и предприятэхэм, мэкъумэщ, промышленнэ Iэнатlэхэм, хуэкIуэ организацэхэм, социальнэ-щэнхабзэ Iуэхущ Iапlэхэм я пэжьакIуэхэр, куейм и цIыхуэхэр хашэнущ.

Районым и ОВД-м, Роспотребнадзорым, щIыпlэм экологиемкIэ и Iэнатlэм кьалэн щащIащ мазитI лэжьыгъэр кьыззгъэпэщыныпрэ егъэкIуэкIыныпрэ теухуауэ куей администрацэм кьыдигъкIа унафэр зымыгъэзащIэ, санитар хабзэхэр кьыззпызыуд кьулыкъущIэхэмрэ цIыхуэхэмрэ кьызэрахуэ щыкIэр щагъэткIыну, апхуэдэу щыIэ хабзэхэм тету аэр административнэ жэуапым ирашэлIэну. Прохладнэ ДРСУ-м кьыпэщытщ уэрам гъуэгуэмрэ лъэс лъагъуэхэмрэ тель асфальтыр зэрирагъэзэхуэкIыну, мывэ зэтеуда зытемыкIутахэр, гъуэгубгъуэхэр, гъуэгу дамыгъэжьу зыхуэей хуигъэзэну.

Мазитl лэжьыгъэм пэублэу кьрикIуар накьыгъэм и 30-м зэхъуэхьэжьынущ. Жылагъуэхэр гъэкъэбзэныр, зэIуэпэщ щыныр, щхьэнтIагъэхэр гъэтIысыныр нэхъыфIу кьыззгъэпэща кьуажэ администрацэхэр ахьшэ саугъэтхэмкIэ ягъэпэжэнущ.

ЛУПЫРЁВЭ Ириной.

Ахэри арэзыкъым

Италием и хьыбарегъащIэ Iуэхущ Iапlэхэм кьызэрратымкIэ, вэсэмахуэ и щIыхьэщхьэм я къэралым щыззтеуныгъэ щIыпlэм вэсэмахуэ кьызэригитамкIэ, ООН-м зегъэхьэзыр мэлыжьыхьым и 12-р щыхуэр хъэрщым зэрылъэтам и дунейпсо махуэу зыгъэув резолюцэ кьищтэну. Абы нобэ и тельхьэщ къэрал 30-м щIигъу.

- Урысейми нэгъуэщI кьэрал куэдми мэлыжьыхьым и 12-р щагъэтлъатIэ Космонавтикэм и дунейпсо махуэу, ауэ ар ООН-м и махуэзэпсым зыкIи кьыщыгъэлъэгъуакъым, - жеIэ УФ-м и лЫкIуэу зэпымыууэ ООН-м щыIэ Чуркин Виталий. - Иджы ди къэралым кьыхилтхьа а Iуэхугъуэр хуэунэтIащ мы гъэм мэлыжьыхьым и 12-м, Гагарин Юрий хьэрщым зэрылъатэрэ илъэс 50 щIигъум, а щытыкIэр тэмэм щIыжьным.

Абы папщIэ Урысейм и жэрдэмкIэ, мэлыжьыхьым и 7-м зэхуашэхынущ ООН-м и Генеральнэ Ассамблеем и 65-нэ сессием и зи мычэзу пленарнэ зэIущIэ, мэлыжьыхьым и 12-р Космонавтикэм и дунейпсо махуэу зыгъэув унафэр кьащтэн папщIэ.

Иджыри хуэныкъуэщ

Ирландием и Банк нэхъыщхьэм иригъэкIуэкIа кьэпщытэныгъэм кьызэрилъэлъэгъуамкIэ, а къэралым и ахьшэ хуэмапIэхэр хуэ-чэмщ евро мелард 24-рэ.

Ирландием кредит кьезыта, иджыри ахьшэ щIыхуэ кьыхуэзыутIыпщынкIэ хьуну Евросоюзыр, Европэм и Банк нэхъыщхьэр, Дунейпсо валютэ фондыр (МВФ) арэзы хуэащ зи гугъу тщы къэралым и банк системэр а евро мелард бжыгъэм егъэлеяуэ зэрыщыщIэмкIэ. Абыхэм кьалъытащ «Ирландием и властым пэжыр зэрамыбзыщIар абы и банк системэр тэмэму зэтеувэжыным псори хуэзыунэтI щытыкIэу».

Нэгъабэ и щэкIуэгъуэ - дыгъэгъазэ мазэхэм Евросоюзымрэ МВФ-мрэ Ирландием хуаутIыпщат евро мелард 85-рэ, абы и банк системэр иригъэфIэкIуэжын папщIэ. А Iуэхутхьэбзэм пэкIуэу, Ирландием егъэзащI и экономикэ, финансэ яп адыгэ газетым и яп номерыр Щагъуэ Нурий Истамбул къызэрыщыдыгъэкIрэ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, нобэ уэшх мащIэ кьешхынущ. Хуабэу махуэм градуси 6, жэщым - градуси 4 щыIэнущ.

Мэлыжьыхьым и 3, *тхьэмахуэ*

♦Геологым и махуэщ

♦Къэзахъстаным и президентым и зи мычэзу зэхъуэныгъэхэр иригъэкIуэкIынущ.

♦Чадым президент щыхахынущ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, уэшх мащIэ кьешхынущ. Хуабэу махуэм градуси 5, жэщым - градуси 4 щыIэнущ.

Мэлыжьыхьым и 4, *бльыцкъэ*

♦1945 гъэм СССР-м и Дзэ Пльыжьым Венгриер хуит кьищIыжащ.

♦Лагьымэм защыхъумэным хуэгъэсэным и дунейпсо махуэщ

♦ Сенегал Республикэм и дзэпкъ гуфIэгъуэщ - 1960 гъэм къэрал щхьэхуит хъуащ.

♦Венэ (Австрие) щекIуэкIынущ Ядернэ щынагъуэнщагъэмкIэ конвенцэм зыгъэзащIэ къэралхэм я 5-нэ конференц.

♦Мэлыжьыхьым и 4 - 7-хэм Страсбург (Франджы) щызэхэтынущ Европарламентым и зIуэщIэ.

♦1933 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и ТхакIуэхэм я оргбюрор къызэрагъэпэщащ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, пшэ тельынущ, хуабэу махуэм градус 11, жэщым - градуси 3 щыIэнущ.

Iуэлапэр зыгъэхьэзыр **ГЪУЩIОЗ Зарифэ.**

Льэпкъ Iущыгъэ:

Пэжым уригушIэнри мафIэм уриджэгунри зэхуэдэщ.

Мы махуэхэм

Мэлыжьыхьым и 2, *щэбэт*

♦Сабий тхьылым и дунейпсо махуэщ

♦ Лъэпкъхэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэщ

♦Илъэси 100 ирокъу «Гъуэзэ» яп адыгэ газетым и яп номерыр Щагъуэ Нурий Истамбул къызэрыщыдыгъэкIрэ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, нобэ уэшх мащIэ кьешхынущ. Хуабэу махуэм градуси 6, жэщым - градуси 4 щыIэнущ.

Мэлыжьыхьым и 3, *тхьэмахуэ*

♦Геологым и махуэщ

♦Къэзахъстаным и президентым и зи мычэзу зэхъуэныгъэхэр иригъэкIуэкIынущ.

♦Чадым президент щыхахынущ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, уэшх мащIэ кьешхынущ. Хуабэу махуэм градуси 5, жэщым - градуси 4 щыIэнущ.

Мэлыжьыхьым и 4, *бльыцкъэ*

♦1945 гъэм СССР-м и Дзэ Пльыжьым Венгриер хуит кьищIыжащ.

♦Лагьымэм защыхъумэным хуэгъэсэным и дунейпсо махуэщ

♦ Сенегал Республикэм и дзэпкъ гуфIэгъуэщ - 1960 гъэм къэрал щхьэхуит хъуащ.

♦Венэ (Австрие) щекIуэкIынущ Ядернэ щынагъуэнщагъэмкIэ конвенцэм зыгъэзащIэ къэралхэм я 5-нэ конференц.

♦Мэлыжьыхьым и 4 - 7-хэм Страсбург (Франджы) щызэхэтынущ Европарламентым и зIуэщIэ.

♦1933 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и ТхакIуэхэм я оргбюрор къызэрагъэпэщащ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, пшэ тельынущ, хуабэу махуэм градус 11, жэщым - градуси 3 щыIэнущ.

Iуэлапэр зыгъэхьэзыр **ГЪУЩIОЗ Зарифэ.**

● Футбол

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерацэм футболымкIэ и премьер-лигэ Ещанэ джэгугъуэ

«Спартак-Налшык» - «Зенит» (Санкт-Петербург)

Налшык. «Спартак» стадион.

Мэлыжьыхьым и 3-м. Сыхьэт 14-м.

ЗэIуэпэхэр | Iуэху еплыкIэ | Дэ къытхуэк

КЪЭБЭРДЕЙ

Щэбэт кьыдэкIыгъуэ | Малъхъэдис

Iуэхугъэ щыIалъэхэр

ГазкIэ кьызэрагъэпэщ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. *Президент Темрезов Рашид щIыналъэ властхэм я лажьыгъэм и уиэтIыныгъэ нэхъыщхьэхэм ящыщ зыуэ кьигъэлъэгъуащ республикэм и жылагъуэхэр газкIэ кьызэгъэпэщыныр.*

ЖЫЛАГЪУЭХЭР зэман гъунэгъум газкIэ кьызэгъэпэщыным теухуауэ КъШР-м и президентым кьыхилъхьа Iуэхугъуэхэм тепсэлъыхьащ республикэм и правительствэм щыщхэр «Газпром» ОАО-м щIыналъэхэм ядалэжьэныкIэ и лЫкIуэ Курков Леонид щыIам. Лэжьыгъэ кьыщIадзэнущ «Строжевая-Прегградная», «Карачаевск-Теберда» газ зэрыкIуэ бжьамийхэр укъуэдиныкIэ.

Уэздыгъэншэу къэнэкIэ хъунущ

Республикэм и районитIрэ Кавминводы щыщ Iыхьэрэ уэздыгъэншэу къэнэкIэ хъунущ гъущI цIуугъэнэхкIэм ещанэкIуэ бзаджащIэхэм я зэранкIэ.

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭСым и Приубань районым электрокьару кьэзытхэм (ПЭП) я пкъуоущым бзаджащIэхэм гъущI тонн кIэрадыгъуэкIащ. Ар сэтей кьащIащ и чэзу кьэпщытэныгъэхэр щагъэкIыжьащ. А пкъохэр утемышынэхьу зэфIэгъэувэжыным сом мин 32-м щIигъу текIуэтэдэнущ, абы теухуа лэжьыгъэм пэкIуэнур зэхэмыту.

Мейкъуапэ и уэрамхэр ягъэкъабзэ

АДЫГЕЙ. *Мэлыжьыхь мазэм республикэм и къалащхьэм и уэрамхэр ягъэкъабзэнущ. зыхуей хуагъэзэнущ. А лэжьыгъэм хэтынущ Iуэхущ Iапlэхэр, Iэнатlэхэр, псэупlэ-хуэкIуэ кооперативхэр, жыггъэкI зэгуэхьныгъэхэр, еджапlэхэр, хьэрычэтыщIэхэр.*

КъАБЗАГЪЭМ хуэхха мазэм кьриубыдэу кьуажэдэсхэми апхуэдэ лэжьыгъэхэр ирагъэкIуэкIынущ - щхьэж кьегъэщIыла щыпlэр зэщIакъуэнущ, кьат куэду зэтет унэхэм я пщIанTIэхэр зэпэщ ящынущ. Кьалэ гъунэм щыIэ предприятэхэмрэ фермер хозяйствэхэмрэ мэз кусэхэр ягъэкъабзэнущ.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

ЩІанкІэ Маринэ ТІуТІэ и пхъур Къбэрдей-Балькъэр Республикэм щыщ Прохладнэ районым и суд участкэ №3-м и зэзыгъэкІуж судыщІэм и кІуылкъум гъэувынымк Іуэхуакі э

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Конституцэм и 100 статьям и Іыхьэ 1-м и «и» пунктым, 117 статьям и Іыхьэ 3-м, «Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм зэзыгъэкІуж и судыщІэхэм я Іуэхуакі э» Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Законым и 6 статьям япкъ иткІэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

1. ЩІанкІэ Маринэ ТІуТІэ и пхъур Къбэрдей-Балькъэр Республикэм щыщ Прохладнэ районым и суд участкэ №3-м и зэзыгъэкІуж судыщІэм и кІуылкъум илъэситу пІалъэкІэ гъэувын.

2. Мы Унафэм кьары егъэзыт кІыщацта махуэм щегъэжьауэ.

Къбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2011 гъэм гъатхэпэм и 31-м
№669-П-П

Къущхъэ Равидэ Іэдей и пхъум Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъур щхъэщыхьым и Іуэхуакі э

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

«Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и Іуэхуакі э» Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Законым и 6 статьям и Іыхьэ 3-м ипкъ иткІэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

1. Къущхъэ Равидэ Іэдей и пхъум Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъур щхъэщыхьым.

2. Мы Унафэм кьары егъэзыт кІыщацта махуэм щегъэжьауэ.

Къбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2011 гъэм гъатхэпэм и 31-м
№670-П-П

Селиверстовэ Любовь Александр и пхъум Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъур щхъэщыхьым и Іуэхуакі э

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

«Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и Іуэхуакі э» Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Законым и 6 статьям и Іыхьэ 3-м ипкъ иткІэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

1. Селиверстовэ Любовь Александр и пхъум Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъур щхъэщыхьым.

2. Мы Унафэм кьары егъэзыт кІыщацта махуэм щегъэжьауэ.

Къбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2011 гъэм гъатхэпэм и 31-м
№671-П-П

Фироновэ Надеждэ Гаврил и пхъур Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъум гъэувынымк Іуэхуакі э

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Конституцэм и 100 статьям (Іыхьэ 1-м и «и» пунктым), «Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и Іуэхуакі э» Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Законым и 6 статьям и Іыхьэ 3-м ипкъ иткІэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

1. Фироновэ Надеждэ Гаврил и пхъур Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъум гъэувын.

2. Мы Унафэм кьары егъэзыт кІыщацта махуэм щегъэжьауэ.

Къбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2011 гъэм гъатхэпэм и 31-м
№672-П-П

Хочиевэ Лейла Нуркалыкъ и пхъур Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъум гъэувын и Іуэхуакі э

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Конституцэм и 100 статьям (Іыхьэ 1-м и «и» пунктым), «Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и Іуэхуакі э» Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Законым и 6 статьям и Іыхьэ 3-м ипкъ иткІэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

1. Хочиевэ Лейла Нуркалыкъ и пхъур Къбэрдей-Балькъэр Республикэм Къэзышцытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и кІуылкъум гъэувын.

2. Мы Унафэм кьары егъэзыт кІыщацта махуэм щегъэжьауэ.

Къбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщі ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2011 гъэм гъатхэпэм и 31-м
№673-П-П

КъалэныщІэхэр куэд мэхъу

●Пресс-конференцхэр

**Гъатхэпэм и 29-м КъБР-м жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэныкъо щІалэгъуалэ Іуэхуэмкі э и министр Пащты Борис республикэм и хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэм я лэжьакІуэхэм яІущІащ. Ар теухуауэ щытащ нэгъабэ министерствэм зэфІигъэкі ыжыныр я лъэныкъуэкІэ Іуэху Къэбэрдей-Балькъэрым щалэгъуалэ политикэм и унэтІыныгъэ нэхъыщхьэхэр щыгъэзэщІэныр, республикэм ис ныжьыщІэхэр хэкуп сэу гъэсэныр, хамэ къэралхэм щихьуэа ди лъэпкъгъуэм я хъэм, ди къэралым щыпсэуфыр, КъБР-м щыпсэу лъэпкъхэм яку дэлъ зэхущытыкІэхэр егъэфІэкІуэныр, хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэмрэ ядэлэжьэныр.

Министрым зэрыжиІамкІэ, республикэм щалэгъуалэ политикэм и унэтІыныгъэ нэхъыщхьэхэр щыгъэзэщІэным и Іуэхуакі э, нэгъабэ куэд зэфІагъэкІащ.

- Апхуэдэущ, псальэм папщІэ, федеральнэ министерствэмрэ щалэгъуалэ политикэр гъэзэщІэныжьмкІэ агентствэмрэ кьызэрагъэпэщащ «Селигер», «Мэшыкьуэ», «Кавказ 20 - 20» щалэгъуалэ лагерхэм, «Прорыв», «Студент гъатхэ», «ХьэрычэтыщІэ ныжьыщІэ» урысейпсо проектхэм жыдэжру дызэрыхэтар, - кьиГъэльэгъуащ Пащтым. - Кьищыныэмыщауэ, щалэгъуалэ политикэр зезыгъэкІуэну Іэщагъэлъ щалэгъуалэ щыхуэм 100-м нэблагъэ дгъэхьэзыращ, Бахьсэн кьалэм кьудамэ зэмылІэужкьыгъуэхэр зиІэ щалэгъуалэ центр кьыщызэІутхащ, ныб жьыщІэхэр социальнэ Іуэхуэхэм кьыхэтшащ икІи щалэгъуалэр политикэр зэрыдгъэзэщІэну мылъку щхьэхуэхэр кьетшэлащ.

2010 гъэм хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъгъуэхэм яку дилІэ зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдэным икІи абыхэм зегъэужьыным я лъэныкъуэкІэ Іуэху щыпсэхэр зэрызэфІахьауэ Пащты Борис кьытеувыщащ. Абы кьызэрыхигъэщамкІэ, нэгъабэ министерствэр жыджэру дэлэжьащ нэгъэущ щыпІэхэм щыІэ адыгэ-балькъэр жылагъуэ организацэхэм. Къэбэрдей-Балькъэрым щрагъэжькІэжа зэхьыхьэхэм хэтащ хамэ къэрал щыпсэу ди хэжъугъу сабий, щалэгъуалэ гупхэр.

- КьищынэмыщІауэ, Къзэрахэстанм, Къыргызыстан, Израильм щыІэ лъэпкъ-щэнхабзэ зэгугъэныгъэхэм я унафэщІхэр ди дежь щыдгъэхьэщІащ. Мэкъуауэгъуэ - щыщхьэ маззэхэм Йорданым, Тыркуем, Осетие Ищхьэрэ-Аланием хьыкъэ Мэздэгу районым щыщ ди лъэпкъэгъу сабий-щалэгъуалэ 90-м щигъу Налшык щыІэ узынщагъэр щрагъэфІакІуэ лагерхэм зыщедгъэгъэпсэхуащ, - жиІащ Пащты Борис. - ХьыбарегъащІэ Іэнатіэхэм пэрэтхэм папщІэ «Ди тхыдэр кьыщежьэ Къэбэрдей-Балькъэрыр зэныбжьэгъугъэмрэ зэгурыІуныгъэмрэ я лъахэщ» зэпеуэр едгъэкІуэкІащ. Тыркуем адыгэ-бзэр щезыгъэжьауэ Ерзэджанкіуэхэм я щІэныгъэм щыхагъахьуэ институтым курс дгъэкІуащ.

Адэкі э министрым кьыхэтгъащІ 2010 гъэм республикэм и хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэм зегъэужьыным хэлъхьэныгъэкІэ зэрыкъуагъащІар. Къэбэгъэльагъуэмэ, телевидениэмрэ радиомрэ я лэжьыгъэр иджырей (бжыгъэ Іэмалым тету зэтраухуэн папщІэ мылъку-техникэ, экономикэ лъабжьэхэр кьыхэзрагъэпэщащ икІи 2012 гъэм абы дыхуэхІэнущ. Урысейпсо зэхьэзэхуэм Fm 99.5 частотар Къэбэрдей-Балькъэрым кьыщихьащ. Иджы республикэр радиом и студиехэм зыхуеину Іэмэпсымэхэр щагъэзывауэ и лэжьыгъэр ирагъэфІакІуэ.

Пащты Борис кьызэрыхигъэщамкІэ, хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэм пэрыт лэжьакІуэхэм я проценти 4-м нэблагъэращ зи Іэщагъэмкі э щІэныгъэ нэхъыщхьэ зиІэр. Абы кьыхэкІыуи кадрэр зэрагъэзэщІэзырыну щІмкІэ яубзыхуащ. Министрым кьызэрыльытэмкІэ, ар мыхьэнэшхуэ зиІэ Іуэхугъуэхэм ящыщ зыщ. Нобэ КъБКЫУ-м журналистикэмкІэ и факультетым Іэщагъэлъэхэр щагъэхьэзыр, Санкт Петербург, Кубань къэрал университетхэми ди щалэхэмрэ хьыджэбзхэмрэ щрагъадджэ. ИкІи а Іэнатіэм адэкІи зрагъэужьыным хуэунэтІыну мурадыфІхэр щыІэщ. Кьалэтэмэ, мы гъэм ди республикэм журналист Іэзэхэр ядгъэблагъэзэрыгъэ мастер-кІасхэр щрагъэтыныщ.

- КъБР-м и Правительствэм и унафэм ипкъ иткІэ, республикэм кьалэн эхуэмыдзэхэр зыгъэзащІэ щалэгъуалэ центрэр зэрыгъэуцуар кьыхэщІэзІутхынущ. Налшык и «Родина» кинотеатрыр апхуэдэ Іуэхуэщ щалэгъуалэгъэпэщыжьыну ди мурадщ. А Іуэхум сом мелуани 8-м щІигъу хуэхэтащ. Иджыблагъэ Бахьсэн щыуэуа центрым хуэдэ Тырныауз кьалэмэ дэтщІыхьынущ. Республикэм и кьуажэ кьэс щалэгъуалэ программэхэр зэрагъэзащІэм зи нэІэ тет икІи а Іуэхуэмкі э жэуап зыхь щыщ щхьэхуэхэр щыхэтхынущ. - жиІащ Пащты Борис. - Ди гугъэщ «Хьэщагъэ» проектым адэкІи пытщІу, Кавказ Ищхьэрэ щыналъэ зэхуаку Іуэхуу абы зедгъэ убгъуну. Кавказым мамырыгъэр щыгъэбыдэным теухуа лэжьыгъэрэ мы гъэмэхуэм дызэхущІэну ди мурадщ.

Зэхьыхьэм и кІэухым министрым журналистхэм я упщІэхэм жэуап иритащ.

ТЕКІУЖЬ Зарет э.

●Май куей

Унагъуэхэм ядоІэпыкъу

Псэуп Іэ унэ къэхэхэм щыпсэухэр кьыщІэтъэІэпэхъуКІыным екъэІа Урысей программэм иПкъ иткІэ, Май куейм щыщ унагъуэ 16-р унэ лъапсэ зэпэщхэм ягъэІэпэхъуэнущ.

ЕВРОПЕЙ мардэм тету аухуа унэхэр 8 мэхъу. Абыхэм унагъуэхэр тІуРыгТу щІагъэтІысхьэнущ.

Май районым и администрацэм и унафэщІ Атаманенкэ Юрий щыгъуазэ дызэрицІамкІэ, ухуэныгъэхэм кьэрал ящІэ гъэ ЖЕТЫМ КЪЫХЭКІЫУ СОМ мелуан 94,5-рэ трагъэкІуэдащ. Абы мыгувэу яГъэІэпхъуэнущ пІъэс 60 - 70 и пэкІэ ауэущ щыта унэхьхэм щыпсэуахэр. УнэщІэхэм абыхэм кьащІыхьысыжынущ яІыгъа пэш бжыгъэ дыдэр. Тофымрэ блокымрэ кьыхащІыкІа псэупІэ кьызыхуэтыншэхэм пластик бжэщхьыгъубжэ екІуэр хаугъахьащ, щыжырей кхъуэщынхэм хуэдэхэр траЛъхьащ, зэпыу имыІэу я псы щІыІэри хуабэри къижынущ. Унэ кІуэцІ лэжьыгъэхэр езыхэр зэрыхуейм хуэдэу кьрахъьэІэну нэхъ кьэзыщта унагъуэхэми я лъэІуэр ягъэхэщІащ: абы-хэм унэ зехьэным текІуэдэнур ахъшэу ирагащ, зыхуеину пкъыгъуэхэр кьращІэхун хуэдэу.

ЦІыхухэр кьызыщІэкІа унэжьхэри, куей администрацэм унафэ зэрыгрипщІыхьам ипкъ иткІэ, абы щыпсэуахэм зэпкърахьнурэ, кьыхэкІа пкъыгъуэхэр зэрыхуейуэ къагъэсэбэпынущ. Абы Іэмал кьаритынущ машинэ зыщІэзытынухэр, къуэдзэщ хуэдэхэри щІэуэ яухуэну.

ЛЪОСТЭН Музэ.

Захъагъэм и телъхьэт

●Тхыдэ

Къатхъэн Назир Адыджэрий и къуэр 1891 гъэм Іафыщхьэбла (Псыхъурей) кьыщалъхуащ. Бахьсэн дэта дин лъэкІапэмэ Іащыщ щыІэ реальнэ училищэмрэ кьнухащ. Граждан зауэм и зэманым (1918 - 1920 гъэхэм) Шэрихьэт полиным и ІуэхущІапІэм и совет властым щІэбэнащ. 1920 - 1923 гъэхэм ар щыташ окружной милицэм и унафэщІу, Налшык исполкомым и Іэтащхьэу. 1924 - 1928 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и лЫкІуэу ВЦИК-м и Президиумым щылэжьащ, 1925 - 1928 гъэхэм Кавказ Ищхьэрэ щэнхъ республикэхэм я щІэкІэ Іуэху щиІащ СССР-м и ВСНХ-м. 1928 гъэм яуклащ, щы тралъхьри. 1990 гъэм хей хьужащ. Бэракъ Плъыжь орденыр ку ратащ.

КЪАТХЪЭН Назир Къэбэрдеймк Кавказ Ищхьэрэмк и тхыдэм щыцІэрыІуэ революционерц, ди лъахэм совет-хэм я властыр щыгъэувыныжмкІэ куэд илъэжьауэ. Апхуэдэ фІыщІэ бгъэдэлъ пэт, Назир и цІэр революцэм и тхыдэм кьыхэзрыхэщІыр мащІэ дыдэущ, нобэрей щІэбэлэр зэрыщыгъуазэ щыІэкъым: пщы тралъхьэу ягъэкІуэда и ужь, и цІэри ягъэуІуныщІ. Кьатхъэным куэд зэфІигъэкІа Гъэдэ Іуэхуэ Балъкъэрымрэ я мызакъуэу, Кавказ Ищхьэрэ псом Совет власть щыгъэувыным теухуауэ, ИтІани большевикхэм зэи адэкІи хуэфащэ щхьэкъуакъ.

Шэрихьэтым и щІэныгъэ нэхъыщхьэ зыбгъэдэлъ Назир зэи яІэтакъым: абы зэрихьа кьулыкъуэхэр, зэрытІъагъущІ, жьгъейщ. Сыт ар кьызыхэкІар?

Абы и щхьэусыгъуэр кьызэрыгуэкІщ - Кьатхъэн Назир я Іэтащхьэт большевикхэм ІупэфІэгъу кьащІа дин лэжьакІуэхэм. Абыхэм кьалтыпэрт шэрихьэт хабзэр зэхуагъэм и пъабжьэу. Арати, шэрихьэт хабзэр кьэзыгъэщэрэщІэжьну хущІэкъуэмрэ юмисархэмрэ я сэбэп зыхэтхэр пІалъэкІэ зэтехуащ. Ленинми, псом хуэмыдэу Кавказыр фІыуэ зыщІыху Сталинми къагурыІуат дин зэщІэхъеенытэр революцэм и телъхьэу кьэгъэувыным мыхьэнэ ин дыдэ зэриІэр. Абыхэм щІыналъэм и большевикхэм я унафэщІхэм (Орджоникидзе Серго, Киров Сергей) хуагъэдэкащ апхуэдэ кьарур кьагъэсабэныныр. Я Іуэху дэкІмэ, диныр зи зауэхэр гъэныкъуэкІэ ирагъэзыжынут. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, шэрихьэт хабзэм тетхэмрэ динымкІэхэмрэ зэи зэхэтынутэкъым. Апхуэдэуи хъуащ.

Аращ Назири кьыщыщІар. Шэрихьэт полким и унафэщІ щэрыІуэ дыдэм зыри хуеижтэкъым Совет властым и гъэр быдэу щыуам.

Кьатхъэным и шыфэлІыфэр зыхуэдар нэхъ щэрыуауэ кьызыІуэтэжар властыщІэм щІэбэнхэм тКІиІуэ кьапэщІэ - Дауткъуэ-Серебряковым Заурбэч и адъютанту щыта Чхэидзе Константинщ. 1974 гъэм дунейм екъыжьукІэ ар елэжьащ и гукъэжьжьхэм техуэуа тхыпІъхэм (ахэр ноби кьытрадзакьым): «Язынывкъуэхэм деж тлъагурт шы дэгъуэм тес, адыгэ фащэ екІу зыщыгъ Кьатхъэн Назир, шэрихьэтзеІъхъэм я пащэр. Ар хуабжьу щІыху дахэт, зэфІэкІышхуэ зыбгъэдэлъ т. И Іуэху епІыкІэхэр дзэыныгъэхэр апхуэдизу кьыхуэпэжти, абы и псалъэр сыт щыгъуи Кавказ Ищхьэрэ псом тыншу щыпхрыкІырт. Большевикхэм замыгъэтъагъуэмэ нэхъ кьащтэрт, ахэр пэпІъэрт, езыхэм утыкур кьащцыІысыну зэманым.

Кьатхъэн Назир я тепщІыкІэхэм я нэхъыбэр мыдрисэхэм щеджэ сохъэтхэкІт. Абыхэм кьалтыпэрт а щІыхуэм и нэгум нур кьрихьку икІи и дэтхэнэ унафэрэ фІэкІыпІэ имыІэу ягъэзащІэрт.

Хужьхэр хагъэщІа нужь, Кьатхъэным и гупыр зэхэзехуэн ящІащ, езыри яубыдащ. Абы и цІэр, даун, тхыдэ и кьыханэтэкъым. Пэжщ, и закъуэкъым, ар дыдэр кьыщыщІауэ щытащ къэбэрдей большевикхэм я унафэщІ Кьаумыкъ БетІали. - Кьэбэрдей и тхыдэ тхылъу 1957 гъэм кьыдэкІащ Кьатхъэным и цІэр кьыщыгъэтъгъуэгъэхакъым, Кьаумыкъри закъуэтІакъуэ фІэкІа кьыхэщІыкъым.

Чжендзе Константин псэухукІэ кьыкІэтьыпІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щеКІуэкІхэм. Мис абы щыхьэт техьуэ зы пычыгъуэ: - 1967 гъэм кьыдэкІащ къэбэрдей тхакІуэ Кьыщокъуэ Алим и «Мазэ ныкъуэ зыхуантІэ» романыр. Абы Іупщу хьоПъагъуэ Кьатхъэн Назиррэ Кьаумыкъ БетІалпэ я образхэр: япэр Матхъэн Кьазджэрийщ, етІуанэр Мэремкъан Инналщ'.

КОГІЛЯЮВХ Э Мариерэ Викторрэ.

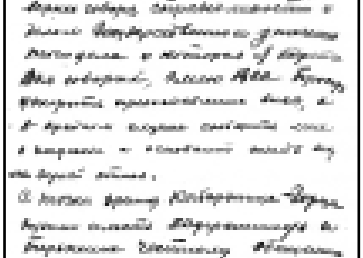

Республикэм кьэрал статистикэмкІэ щыІэ щІыналъэ Іуэхущ Іапі эм пэублэу щызэхалъхьэжащ 2010 гъэм жэпуэгъуэм и 14 - 25-эм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІыналъэм цІыхухэр къызэрыщыхатхыкІам кьрикІуаэр. Апхуэдэ бжыгъэхэм япкъ иткІэ, 2011 гъэм щІышылэм и 1-м ирихьэлІэу зэрыщыту къэралым, абы и щІыналъэхэм цІыхуу щыпсэуурэ ахэр зэрытегуэщамрэ щагъэбедджьыныщ икІи ахэр бюджет зэхущытыкІэхэр щызэтрагъэувэжІэ къалъытэнущ.

УРЫСЕЙ псом цІыхуэхэр къызэрыщыхатхыкІым кьрикІуэхэр къатъэсэбэп кьэралым щыпсэуэхэм я бжыгъэр, демографие, социальнэ гуп щхьэхуэхэм я зэхэлъыкІэр, цІыхухэр щІыналъэхэм зэрытегуэшар ягъэбедджьылын папщІэ. А псори лъабжьэ хуохьу къэралым игъуэтыну социально-экономикэ зыужьыныгъэм пыщІа къалэнхэр убзыхуэм. ЦІыхухэр къызэрыхатхыкІым икъуКІэ мыхьэнэшхуэ иІэщ, абы кьрикІуэ бжыгъэхэр куэдкІэ нэхъ тэмэмщ administrativnэ Іэмалхэр къагъэсэбэнурэ зэхуахьэсхэм нэхърэ.

ЗэкІэ къызэрабжамкІэ, зэпымуууэ КъБР-м щыпсэууэ ятхахэр щІыху 859802-рэ мэхъу. 2002 гъэм цІыхуэхэр къызэрыхатхыкІауэ щытам кьрикІуэхэм ебгъапщэмэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэр щІыху 41692-кІэ нэхъ мащІэ хъуащ. Абы и щхьэусыгъуэр республикэм щІыху куэд зэриІэпэхъуКІырщ. Иужьрей илъэсийм кьриубыдэу лІэхэм нэхърэ кьалъхуэр нэхъыбэжу екІуэкІами, щІыналъэм иІэпхъуКІхэр нэхъыбэжу щытащ. ЦІыхуэхэр нэхъ мащІэ щыхъущ Къэбэрдей-Балъкъэрым и кьалэ округыу тІум, муниципалитетхэр щІыналъэ Іуэхущ Іапі эм пэублэу щызэхалъхьэжащ 2010 гъэм жэпуэгъуэм и 14 - 25-эм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІыналъэм цІыхухэр къызэрыщыхатхыкІам кьрикІуаэр. Апхуэдэ бжыгъэхэм япкъ иткІэ, 2011 гъэм щІышылэм и 1-м ирихьэлІэу зэрыщыту къэралым, абы и щІыналъэхэм цІыхуу щыпсэуурэ ахэр зэрытегуэщамрэ щагъэбедджьыныщ икІи ахэр бюджет зэхущытыкІэхэр щызэтрагъэувэжІэ къалъытэнущ.

ЦІыхухэр къызэрыхатхыкІам кьрикІуа бжыгъэхэр

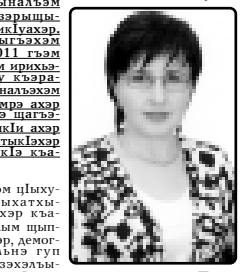

нэ району хым. Псом хуэмыдэу цІыхуэхэр мащІэ щыхъущ Налшык къалэ округым (процент 11,5-кІэ). Бахьсэн къалэ округым, Бахьсэн, Шэджэм, Шэрэдж, Іуащхьэмахуэ районхэм щыпсэухэм хэхъущ. 2002 гъэм республикэм и цІыхухэм ящыщ къалэхэм дэсахэр процент 56,6-рэ хъуауэ щытамэ, 2010 гъэм зэрыхъужыр процент 54,5-щ.

ЦІыхухэр къызэрыхатхыкІам къызэригъэльэгъуэмкІэ, зэрыщыту Урысейми хуэдэу, ди дежи цІыхухъхэм нэхърэ цІыхубзхэр щыпэхъыбэщ. Къэбэрдей-Балъкъэрым щатхащ цІыхухъуу 402075-рэ (процент 46,8-рэ), цІыхубзу 457729-рэ (процент 53,2-рэ). 2002 гъэм цІыхухъхэр процент 46,9-рэ, цІыхубзхэр процент 53,1-рэ хъууэ щытащ. Зэрытъэгъэуцуи, блэкІа зэманым кьриубыдэу апхуэдэ зэхущытыкІэм зэрызихъуэжа щІагъуэ щыІэкъым.

Зи нюбжыр илъэсищэ ирикъуа, абы щІигъуа цІыхуу республикэм 105-рэ исщ. Нюбжьышхуэ зиІэхэр нэрылъагъуу щынэхъыбэщ Шэрэдж, Шэджэм, Тэрч районхэм.

«Лъэпкъкъ Іэ зыщыщыр» графам, ипэжыпІэкІэ щыІэ лъэпкъыщІэхэм къадэкІуэу, языныкъуэхэм ирырагъэтхащ «урысей цІыхуэ», «совет цІыхуу», «дунейпсо цІыхуу» зыкъызэрагъэлытэжыр.

Мы зэманым къэрал статистикэмкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыІэ Іуэхущ Іапі эм цІыхуэхэр къызэрыхатхыкІа тхыльхэр зыхуэфащэ кодхэм щІэту компьютерым ирелъхьэ, щыуагъэ щхьэхуэхэр егъэтэмэмыж. А псори зэфІэкІа нэхъ, Урысей псом цІыхухэр къызэрыщыхатхыкІам кьрикІуахэр нэгъэсауэ ягъэбедджьыфынущ.

Бжыгъэхэр официальнэу том 11 хъууэ ягъэхъэзырынущ, абы кьыдэкІуэу тхылъ зэмылІэужьжыгъуэхэр кьыдэкІынущ, апхуэдэу Росстатым и официальнэ сайтым иращтэнущ.

ГЪАЩТЭ Аурикэ,
Къэрал статистикэмкІэ федеральнэ къулыкъущІапІэм и ЩІыналъэ органу КъБР-м щыІэм и унафэщІ.

ЗэгъэтІылъэкІыпІэ зимыІэхэр

Дыкъэзыухъурехь дунейм езым и хабзэхэмкІэ игъэувыжауэ, илъэсым и дэтхэнэ зы щхъэхэмэм и щхьэхуэныгъэхэр, и нэщэнэхэр ІэжщІ. Къапщтэмэ щІымахуэм хъеса уэсыр гъатхэм хуабэ мэхъури мэтКІуж. (Дэжьапіэ Іэнатіэ зэхуэмыдэхэм я лжьакІуэхэр абы къыригъэуэсэм хуэхьэзыру щытын хуейщ. «Водоканал» МУП-р гъатхэм и къэхъукъащІэхэм хуэ хьэзыщІ икІи унагъуэ щхьэжъуэхэми Іуэхущ Іапі эхэми хуащІэ Іуэхуугъэбзэкъэм тхъуэсыхафэ куэд кьыхагъэкІыркъым.

НАЛШЫКИ абы и гъунэгъу жылагъуэхэми псыр зэрахуэкІуэ бжьамиНхэр кьызэрагъэсэбэпрэ итъэс Іэджэ щІащ икІи абыхэм ящыщ куэд дыдэр зэхъуэкІын хуейщ. ЩІыр кьызэрывыжрэ псыІэрышхэр щІыпІэ кьэдым щеІэхэх хъуащ, ахэр зэран зыхуэжъуэ бжьамиНхэр иужьрей махуэхэм щызэрагъэпэщыжащ Налшык Крыловым, Идарым, Мэлбахъуэм, Хмельницкэм я щІэхэр зезыхь и уэрамхэм. Кьэзгъэльэгъуэ уэрамхэм унеи лъапсэ хэм къищынэмыщІауэ, къат куэду зэтет унэхэри щІымащІэхьым. Апхуэдэ щытыкІэм кьаІэн щхьэхуэхэр ди лэжьакІуэхэм я пщэ кьыделъхьэ икІи зэман кІэщІым кьриубы- дэу нЫкъуСанЫгъэхэр зэрагъэзэкІуэжьыным хущІокъу.

ПСЫ кьагъэсэбэпар зэрыщІэм бжьамиНхэр нэхъыбэрэ щокъутэ пщІанТІэшхуэхэм. Аха псынщІэу зэмыГъэпэщыжамэ, а щІыпІэр иуфІеинущ, ар цІыхухэм я узнышагъэм зэран хуэхъунущ. Арп кьаІэн щІыкъыкъ. Мусукаевым, Арманд, Идарым, Лениным я цІэкІэ щыІэ, Самотечнэ уэрамхэм тет унэхэм я пщІанТІэхэм ЩІымахуэм и ныкъусаныгъэхэр щагъэзэкІуэжащ, цІыхухэм я тхъэусыхафэ кьыхэмыкІыу. Канализацэ хэр щІэх- цІэхыурэ зэрыщыкъутэм я зэранышхуэ хэльщ абы щыпсэухэм, сыту жыпІэмэ, псы кьаГъэсэлъэпам и гъуэгу бжьамиНм ирадзэ пІхъэнкІий куэд.

Илъэс зыбжанэ хъуауэ «Водоканал»-м и лэжьыгъэм ныкъусаныгъэ, лъэпощхьэпо куэд кьыхелъхьэ псыкьуийхэм я щхьэтепІэкэр зэрадыгъэм. Апхуэдэ щІэпхъаджагъэ зылэжьхэр егупсысыркъым щхьэтепІэ зытемыльыж псыкьуийм гуауэщхьэуэшхуэ кьыхэкІынкІэ зэрыпсыкъуэм. Тхъэмахуэ кІуэщІ блэкІам щхьэтепІэхэр щытратхьажащ Нэхущым, Мэсэйм я щІкІэ щыІэ, Хуламскэ, Ингушскэ уэрамхэм.

БЕКЪАЛДЫ Анатолэ,
«Водоканал»-м и лэжьыгъэм ныкъусаныгъэ, лъэпощхьэпо куэд кьыхелъхьэ псыкьуийхэм я щхьэтепІэкэр зэрадыгъэм. Апхуэдэ щІэпхъаджагъэ зылэжьхэр егупсысыркъым щхьэтепІэ зытемыльыж псыкьуийм гуауэщхьэуэшхуэ кьыхэкІынкІэ зэрыпсыкъуэм. Тхъэмахуэ кІуэщІ блэкІам щхьэтепІэхэр щытратхьажащ Нэхущым, Мэсэйм я щІкІэ щыІэ, Хуламскэ, Ингушскэ уэрамхэм.
Іуэхущ Іапі эм и пресс-Іуэхущ Іапі эм.

Гуэвэгъуэм зыщытхъумапхъэщ

●Жылагъуэ

Налшык къалэ округым и щІыпІэ самоуправленэм и Советым иджыблагъэ зэхигъэуваш «Налшык къалэ округым 2011 - 2014 гъэхэм терроризмымрэ экстремизмымрэ кьыщымыгъэхъун» яхьхуніэ программэр.

ЦІЫХУМРЭ жылагъуэмрэ терроризм щыхъумэным, эк стремизмым пыщІа Іуэхуэр къэмыгъэхъуным, жылагъуэм щыІэныгъэрэ зэхэщІыкІрэ щыгъпщэ щІыным хуэунэтІа программэр Налшык къалэ администрацэм хабзэ хэр гъэзэщІэнымкІэ Управленэмрэ террорым пэщІэтынымкІэ къалэ комиссэмрэ зэгъэсэу зэхалъхьащ.

Къалэ программэм ипкъ иткІэ, ипэсащым кьрнубыдэу зэфІэгъэкІа хъуну лэжьыгъэхэм щыщІэ мыхьэнэ ин зиІэ Іуэхущ Іапі эхэр, еджэныгъэм, щэнхабзэм пыщІа унэ хэр щІэпхъаджащІэхэм ящыхьымэным теухуа тхылъхэр зэгъэпэщщыныр; щІыхуэхэм хьыбар егъэщІэнымкІэ Урысей псом къыщагъэсэбэп Іэмалыщ Іэм ди республикэри хуэмІуэныр, псэупІэ унэхэм я щІыхьэпІэ хэм, унащхьэхэм, щІыпІэ хэм шынагъэншагъэ кьыззэщІыгъэпэщ системэр щыгъэзэжьэныр; къэхъукъащІэ шынагъуэ къэхъумэ, щІыхуэхэм ящІэн хуейхэр зэрыт тхылъ щІыкІуэхэр гъэхъэзырыныр.

Зи гугъу тщІы программэм жеІыбыдэ дин лэжьакІуэхэр хэту конференцхэр, семинархэр, пшыхьхэр щрагъэжьащ. Абы нэмыщІкІэ, гъэ дыззэрытым кьрнубыдэу еджапІэ псори шынагъуэм теухуа хьыбарегъащІэ сигнализацэхэмкІэ, псэпсэтъам и макъымрэ кьитъэсэбэпа телефоным и номерымрэ зыгъэ ІэмэпсымэхэмкІэ кьызэрагъэпэщынуэ. ЩІэныгъэ щрагъэтъуэт Іуэхущ Іапі эхэм щылажьэ егъэджакІуэхэр хуагъэсэнущ террор шынагъуагъэм щІыхуэхэр зэрыпэщІэтын хуейм.

Экстремизмыр щымыгъэІэным хуэунэтІауэ щІыпІэ самоуправленэм и Іуэхущ Іапі эхэм кьыщызэрагъэпэщынущ дин зэмыщхь зезыхьэхэм я зэхущытыкІэхэр егъэфІэкІуэным хуэлажьэ хьыбарегъащІэ-аналитикэ центр.

Мы Іуэхуэр ГъэззэщІа хъуным я гуащІэ хатхъэнущ Налшык къалэ прокуратурэм, УВД-м, МЧС-м я лэжьакІуэхэм.

ДАДУЕВ ТІэвир.

ЦІыхухэр къызэрыхатхыкІам кърикІуа бжыгъэхэр

**Республикэм къэрал статистикэмкІэ щыІэ щІыналъэ Іуэхущ Іапі эм пэублэу щызэхалъхьэжащ 2010 гъэм жэпуэгъуэм и 14 - 25-эм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІыналъэм цІыхухэр къызэрыхатхыкІам кърикІуаэр. Апхуэдэ бжыгъэхэм япкъ иткІэ, 2011 гъэм щІышылэм и 1-м ирихьэлІэу зэрыщыту къэралым, абы и щІыналъэхэм цІыхуу щыпсэуурэ ахэр зэрытегуэщамрэ щагъэбеддж

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Махуэшхуэр ягъэлъапIэу

УФ-м и МВД-м и университету Краснодар дэтым Налшык щIэ и къудамэм Гъэрэ ЩIыпIэ щыгъуэзэ махуэр щагъэлъэпIащ. Ди лъэпкым ижь-ижьыж льандэрэ кьыдекIуэкI махуэшхуэм щIблэр щыгъуэзэ хуащIыж мурадкIэ, Iуэху дахэр зэхащат елджапIэм и лэжьакIуэхуэ ХьэфIыцIу Iэсиятрэ Габлыхъу Жаннэрэ. А зэхьыхьэр фэепль хуащIат щIэныгъэлI, этнограф щIэрыIуэ ЩыпIынэ Аслъэн.

ЗэIущIэм хэтащ «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ **ХьэфIыщIэ Мухьэмэд,** Урысей Федерацэм щIыхь зиIэ и артистхэр **ЖькаIэмыхьу КIунэ,** КъБР-м щIыхь зиIэ и артистхэу **Иуан Владимиррэ Думэн Мурадинрэ,** КъБР-м и цIыхубэ артистхэ **Багъэтыр Мадинэ,** Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ **Хьэмырэ Ахьмэд,** КъБКъУ-м и егъэджакIуэ **Абазэ Албэч** сымэ.

ЗэIущIэр адыгэ макъамэ дахэкIэ кьыдэIуахащ. Адыгэ **ХьэщIыкIу Iэсият** махуэшхуэм и мыхьэнэм, ар щIагъэлъапIэм кьыдэхуэсахэр щигъэгъуэзащ.

- Мыр игъэIущэ льандэрэ ди лъэпкым кьыдекIуэкI махуэшхуэр, - жиIащ абы. - Куэдым кьалытэ ар мажэуиб диным кьыхэкIауэ, ауэ уэлIэбэкIыжмэ, ар лъэпкым ижь-ижьыж льандэрэ кьыдэгъуэгурыкIуэ ди тхыдэм хьыбольагъуэ. Гъэрэ ЩIыпэ щыгъэхэкIрат адыгэхэм ИлъэсыщIэр кьыщихьэу кьалытагъэ. А махуэм цIыхухэм хьуэхьу куэд жаIэрт, гугъэфIхэр ирапхырт. ГъэщIэгъуэнраци, адыгэм и закъуэкьым мы махуэшхуэр зыгъэлъапIэр, апхуэдэ хабзэ я лэщ КъуэкIыпIэм щыпсэу лъэпкъ куэдми. Ахэр мы махуэшхуэм зэрэ-дахэр Нарурызыщ. Гъэрэ �щIыпэ щызэхэкIыр ди лъэпкым игъэлъапIэу зэрыщытар утыку кьрихьэжауэ щыгаIв щIэныгъэлI, этнограф щIрыIуэ �щыпIынэ Аслъэн. ИтIъэ зыбжанэкIэ абы Абхъазым и утым щигъэлъапIэу щытащ а махуэшхуэр. Нобэми ар щIыхухэм ягу ихужьыркым. «Къэбэрдей-Балъкъэр» БТК-м и унафэщI Кьумахуэ Мухьэдин ЩIыпIынэм а махуэшхуэм теухуауэ щепсэлъыпIам мыпхуэдэу жиIауэ щыгаш: «Диным пщIэ хуэтщIкIэрэ дэ ди адэжь тхыдэри зыщыдгъэгъупщэн хуейкьым». И лъэпкым кьыдекIуэкI хабзэ дахэхэр щIэблэм ящIэу кьэгъэхьунымт а щIыхь щIэджащэм и гъащIэр зыхуигъэпсар. КьыдэхэкIаэм гукIи псэкIи зэрыхуэлажьэм и щыхьэтт абы кьрихьжьэ дэтхэнэ зы Iуэхури нэгъэсауэ зэрыгъэфIхыр.

Псалъэмакъым кьыпищэу **Табыхьу Жаннэ** тепсэлъыхьащ махуэшхуэм епхауэ щыIэ хабзэхэм, нэщэнэхэм, ар дэтхэнэ зы унагъуэми зэрыщагъэлъапIэм, абы мыхьэнэуэ иратым. ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр нужькIэ ирагъэпIащ илъэсиплI и пэкIэ �щIыпIынэ Аслъэн Гъэрэ �щIырэ щызэхэкI махуэр Абхъазым и утым зэрыщигъэлъапIэу щыта фильмым.

- Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкIыр дэ, адыгэхэм, ди ИлъэсыщIэ

● Пшыхь

ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр.

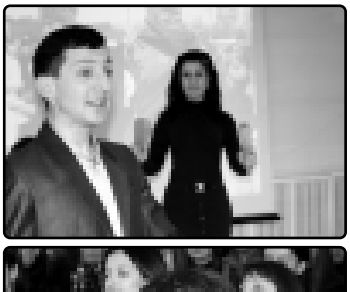

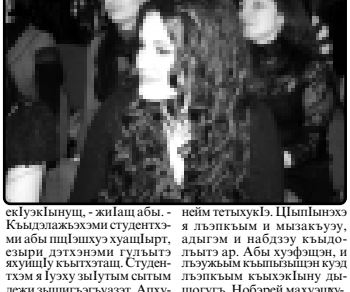

Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ ХьэфIыщIэ Мухьэмэд, УФ-м щIыхь зиIэ и артистхэр ЖькаIэмыхьу КIунэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Иуан Владимир сымэ.

ЖиIащ абы. - Къыдэлажьэхэми студентхэми абы пщIэшхуэ хуащIырт, езыри дэтхэнэми гульытэ яхуищIкьыхэтащ. Студентхэм я Iуэху зыIутым сытым дежи зыщигъэгъуазэт. Апхуэдэу иужьрей махуэхэм 1-5-я курсхэм щеджэ дэтхэнэ зыри кьригъэблагъэурэ сесиСм зэрыхуэхьэзырыр зригъэщIат. А зы Iуэхугъэм кьегъэльагъуэ ар и лэжьыгъэм жэуапIыныгъэшхуэ пIыту зэрыбгъэдэтар, нэхыщхьэраци, цIыхугъэ лъагэ зэрыхэлъар.

Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкI махуэр щагъэлъапIэм Iэмал имыIэу япщэфIын хуей щыныгъуэхэм ящыщт джэд дыбжьэмрэ дэлэнищымрэ. Ахэр зытелъ Iэнэ дъакъуищыр утыкум итт. ЖькаIэмыхьу КIунэ хуэхьэу дахэ жиIэурэ зэрыщыгъэ дэ кIуэ пэтми нэхъ зыхэтщIэуэрэ зэрыгъэфIхыр.

Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкIыр дэ, адыгэхэм, ди ИлъэсыщIэ Мухьэмэд, УФ-м и университету Краснодар дэтым Налшык щIэ и къудамэм и библиотекэм тыгъэ хуищIащ езым и Iудакъэм кьыщIэкIа «Хамэщым вагъуэхэр щоуэжьыхь» тхыльымрэ щIэныгъэлI гулым томибл хьуэуэ зэхагъэува «Кавказ Ищхьэрэм щыпсэу льэпкхэм я хуитыныгъэм и фэепль» дзкъыпIэщIэу и кьыдэкIыгъуитIымрэ.

Абазэ Албэч кьыхэуасахэм махуэшхуэм и тхыдэм яхутепсэльыхьри, иужьрей илъэситIым ЦIыпIынэ Аслъэн зэрыдгъэжьар игу кьигъэжьжащ.

- Ар зэфIэкIыпхуэ, зэчий льагъэ зыбгъэдэтыр ельыуу зэрыщытар дэ кIуэ пэтми нэхъ зыхэтщIэуэрэ зэманыр

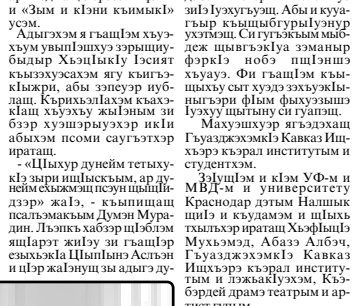

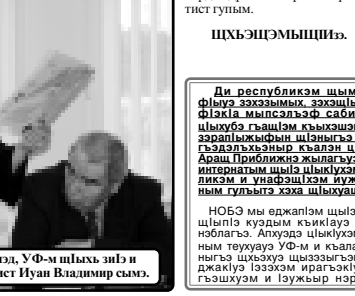

Сыт зыхуэкIуэнур?

● Дэ кьытхуатх

ЩIАЛЭ жыдэхэрым зэтриублащ а Iуэхур яIи «НАРТ» фIэщыгъэшIэр иIэ канал кьызэIуихащ. Езым и щIэракьым ар кьызытрищIыкIар, атIэ «National Adiga Radio and Television» жьхуиIэр гъэкIэщIауэ аращ. Адыгэ лъэпкъым и гущIыпхъэ щыIуэ, нахуанIэ хьуэ Iуэхут Нэгъуэйм иригъэжьа лэжьыгъэр, ауэ...

Каналым и кьежьэкIамрэ кьызэрыгъуэгурыкIуамрэ япэ щыкIэ щыгъуэзэ фыгущIыщ. Адыгэхэм я гъэсэныгъэ, ди лъэпкым и тхыдэр, бзэр, Iэрыгуатэр, щэнхабзэр, хабзэр дунейпсом щагъэльэгъуэну я мурадт ди кьушхэм. Абы щылэжьэну зэхуэсахэр ныбжьыщIэ гупт, зэрылэжьэну техникэри я унэхэм кьрашауэ арат. Ахэр зыщIэсыр зы пашэм, дяпэкIэ я Iуэхуэрагъэужьыну я мурадт. Абы ипкъ иткIэ, Нэгъуэйр щыщIащ Амман дэт Адыгэ ФIыщIэ Хасэм икIи и гурыгъуэ гурыщIэхэр яхуиIэуэтащ, и мурадхэмкIи Хасэм и тхьэмадэ Абыхьанэ жиIащ кьрихуэ компьютерымрэ ДжэлокIуэ Тамбий хьэхуу кьарита камерэмрэ фIэкIа зэрамыIэр. А зэIущIэм ипкъ иткIэ, Адыгэ ФIыщIэ Хасэм гуп гъэпэщащ, Iуэхум кIэтыпытыну, мылъкуки ядэIэпыкIуэ зэрыхьэунур яубзыхуащ. Америкэм щыIэ Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ Натхъуэ Кьадирри кьинтэгугъат закьыщIэнкIыну. АрщхьэкIэ, АфIэ-м я фIэщ хьуагъэнкIым Iуэхум и мыхьэнэмрэ абы нужь ихьахэм я зэфIэкIымрэ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, абыхьэм ныбжьыщIэ зэрыщыгъуэ, ар ягъэлъапIэ, ар угъурлы тхуэхьуну Тхьэм кьыщIигъэкI, - жиIащ ХьэфIыщIэ Мухьэмэд. - Мыпхуэдэ маухуэщхуэхэр екIуу иригъэкIуэкIырт ЦIыпIынэ Аслъэн. Адыгэ Iуэхуэр егъэфIкIуэным игури и псэри хуэгъэпсауэ и гъащIэр ихьащ абы. Ильэс 51-рэ фIэкIа кьимыгъэщIами, лъэпкым абы хуилэжьар кьыпхуэмылытэным хуэдизщ. ЦIыпIынэр Гуманитар кьхэхуэтныгъэхэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр институтым Iуэрыдуэтхэм и кьудамэм и унафэщIу ильэс зыбжанэкIэ щытащ, итIанэ КъБКъУ-м ирагъэблагъэри, абы ФилологиемкIэ и институтым Кавказ Ищхьэрэм ис лъэпкхэм я литературэмрэ Iуэрыдуэтхэм кIэ и кафедрэм и Iэтащхьэу иужьрей илъэситIым щылэжьащ. Ар куэдым ягу фIыкIэ кьинащ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ бзэ кьуэл, щэрыуэ зыIурылъ ЦIыпIынэр псэльэгъу гъэщIэгъуэнт, хабзэ, нэмыс зыхэль цIыху гъэсат. ЩытхэмыгтыжьмкIи и дежщ тфIэкIуэдар зыхуэдэр кьыщытщIэр. Аслъэн и зэфIэкIым хуэдизкьыжьуэкIыи, абы и Iуэхум зыщыдгъэзэупщэн хуейкьым». И лъэпкым кьыдекIуэкI хабзэ дахэхэр щIэблэм ящIэу кьэгъэхьунымт а щIыхь щIэджащэм и гъащIэр зыхуигъэпсар. КьыдэхэкIаэм гукIи псэкIи зэрыхуэлажьэм и щыхьэтт абы кьрихьжьэ дэтхэнэ зы Iуэхури нэгъэсауэ зэрыгъэфIхыр.

Псалъэмакъым кьыпищэу **Табыхьу Жаннэ** тепсэлъыхьащ махуэшхуэм епхауэ щыIэ хабзэхэм, нэщэнэхэм, ар дэтхэнэ зы унагъуэми зэрыщагъэлъапIэм, абы мыхьэнэуэ иратым. ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр нужькIэ ирагъэпIащ илъэсиплI и пэкIэ ЦIыпIынэ Аслъэн Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкI махуэр Абхъазым и утым зэрыщигъэлъапIэу щыта фильмым.

- Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкIыр дэ, адыгэхэм, ди ИлъэсыщIэ Мухьэмэд, УФ-м щIыхь зиIэ и артистхэр ЖькаIэмыхьу КIунэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Иуан Владимир сымэ. Аращ ар ягъурлы тхуэхьуну Тхьэм кьыщIигъэкI, - жиIащ ХьэфIыщIэ Мухьэмэд. - Мыпхуэдэ маухуэщхуэхэр екIуу иригъэкIуэкIырт ЦIыпIынэ Аслъэн. Адыгэ Iуэхуэр егъэфIкIуэным игури и псэри хуэгъэпсауэ и гъащIэр ихьащ абы. Ильэс 51-рэ фIэкIа кьимыгъэщIами, лъэпкым абы хуилэжьар кьыпхуэмылытэным хуэдизщ. ЦIыпIынэр Гуманитар кьхэхуэтныгъэхэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр институтым Iуэрыдуэтхэм и кьудамэм и унафэщIу ильэс зыбжанэкIэ щытащ, итIанэ КъБКъУ-м ирагъэблагъэри, абы ФилологиемкIэ и институтым Кавказ Ищхьэрэм ис лъэпкхэм я литературэмрэ Iуэрыдуэтхэм кIэ и кафедрэм и Iэтащхьэу иужьрей илъэситIым щылэжьащ. Ар куэдым ягу фIыкIэ кьинащ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ бзэ кьуэл, щэрыуэ зыIурылъ ЦIыпIынэр псэльэгъу гъэщIэгъуэнт, хабзэ, нэмыс зыхэль цIыху гъэсат. ЩытхэмыгтыжьмкIи и дежщ тфIэкIуэдар зыхуэдэр кьыщытщIэр. Аслъэн и зэфIэкIым хуэдизкьыжьуэкIыи, абы и Iуэхум зыщыдгъэзэупщэн хуейкьым». И лъэпкым кьыдекIуэкI хабзэ дахэхэр щIэблэм ящIэу кьэгъэхьунымт а щIыхь щIэджащэм и гъащIэр зыхуигъэпсар. КьыдэхэкIаэм гукIи псэкIи зэрыхуэлажьэм и щыхьэтт абы кьрихьжьэ дэтхэнэ зы Iуэхури нэгъэсауэ зэрыгъэфIхыр.

Псалъэмакъым кьыпищэу **Табыхьу Жаннэ** тепсэлъыхьащ махуэшхуэм епхауэ щыIэ хабзэхэм, нэщэнэхэм, ар дэтхэнэ зы унагъуэми зэрыщагъэлъапIэм, абы мыхьэнэуэ иратым. ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр нужькIэ ирагъэпIащ илъэсиплI и пэкIэ ЦIыпIынэ Аслъэн Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкI махуэр Абхъазым и утым зэрыщигъэлъапIэу щыта фильмым.

- Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкIыр дэ, адыгэхэм, ди ИлъэсыщIэ Мухьэмэд, УФ-м щIыхь зиIэ и артистхэр ЖькаIэмыхьу КIунэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Иуан Владимир сымэ.

ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр. ЦIыпIынэрэ я лъэпкым и мызакъуэу, адыгэм и набдзэу кьыдольытэ ар. Абы хуэфэщэн, и лъэужьым кьыпхьэщIэн кIуэ лъэпкым кьыхэкIыну дыщогугъ. Нобэрей махуэшкуэм псоми фIыгъуэ кьыфхудэкIуэну сыныбохьуэхьу, щIэблэм фи цIэр фIыкIэ зыгъэIун Iуэхуэр зэфIэфхыну, лъэужь дахэ кьэвгъэнэну, ди республикэм мамырыгъэмрэ зэгурыIуэныгъэмрэ щытепщэну Тхьэм жиIэ.

Иуан Владимир жиIащ ЦIыпIынэхэ я гъэунэгъуу зэрыпсэур, Аслъэн хьэл-щэн дахэ, цIыхугъэшхуэ зыхэлъ адыгэлI нэсу зэрыщытар.

- Нобэрей зэIущIэм сыкьызэрырихьэлIам сэ икъуэкI сыщогугфIыкI, - жиIащ Хьэмырэ Ахьмэд, ныжьыщIэхэм захуигъаззу. - Лъэпкъ тхыдэр щIэныкIэ мыпхуэдэ зэхьыхьэхэр мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхугъэщ. Абы и куаргъыр кьыщыбгурыIуэнур уэхтмэц. Сигутъэкьым мыбдеж щыбгъэкIуа зэманыр фэркIэ нобэ пщIэншэхуауэ. Фи гъащIэм кьыщихьу сыт хуэдэ зэхъуэкIыныгъэри фIым фыхуэзыщIэ Iуэхуу щытыну си гуапэщ.

Махуэшхуэр ягъэдэхащ ГъуазджэхэмкIэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтым и студентхэм.

ЗэIущIэм и кIэм УФ-м и МВД-м и университетэу Краснодар дэтым Налшык щIэ и къудамэм и щIыхь тхыльхэр ирагащ ХьэфIыщIэ Мухьэмэд, Абаазэ Албэч, ГъуазджэхэмкIэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтым и лэжьакIуэхэм, Къэбэрдей драмэ театрым и артист гупым.

ЩХЬЭЩЭМЫЩIИЗ.

Дуней псом щызэбгрыпхъа адыгэхэм 2007 гъэм Iуэрыдуэ кьадэхьауэ щыгащ - «НАРТ» каналыр кьызэрагъэпэщащ. А жэрдэмэр кьыхэзыльхьарн, япэу Iуэхум нужь ихьари Иорданым щыщ Iэгъуэй Нартиц. «Нур» сайтыр и ныбжьэгъу щIалэм игъэлажьэрти, абы щыщ ныкъэ гуэр къыратащ, адыгэхэр епIу канал зэтриухуэну.

ЩIАЛЭ жыдэхэрым зэтриублащ а Iуэхур яIи «НАРТ» фIэщыгъэшIэр иIэ канал кьызэIуихащ. Езым и щIэракьым ар кьызытрищIыкIар, атIэ «National Adiga Radio and Television» жьхуиIэр гъэкIэщIауэ аращ. Адыгэ лъэпкъым и гущIыпхъэ щыIуэ, нахуанIэ хьуэ Iуэхут Нэгъуэйм иригъэжьа лэжьыгъэр, ауэ...

Каналым и кьежьэкIамрэ кьызэрыгъуэгурыкIуамрэ япэ щыкIэ щыгъуэзэ фыгущIыщ. Адыгэхэм я гъэсэныгъэ, ди лъэпкым и тхыдэр, бзэр, Iэрыгуатэр, щэнхабзэр, хабзэр дунейпсом щагъэльэгъуэну я мурадт ди кьушхэм. Абы щылэжьэну зэхуэсахэр ныбжьыщIэ гупт, зэрылэжьэну техникэри я унэхэм кьрашауэ арат. Ахэр зыщIэсыр зы пашэм, дяпэкIэ я Iуэхуэрагъэужьыну я мурадт. Абы ипкъ иткIэ, Нэгъуэйр щыщIащ Амман дэт Адыгэ ФIыщIэ Хасэм икIи и гурыгъуэ гурыщIэхэр яхуиIэуэтащ, и мурадхэмкIи Хасэм и тхьэмадэ Абыхьанэ жиIащ кьрихуэ компьютерымрэ ДжэлокIуэ Тамбий хьэхуу кьарита камерэмрэ фIэкIа зэрамыIэр. А зэIущIэм ипкъ иткIэ, Адыгэ ФIыщIэ Хасэм гуп гъэпэщащ, Iуэхум кIэтыпытыну, мылъкуки ядэIэпыкIуэ зэрыхьэунур яубзыхуащ. Америкэм щыIэ Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ Натхъуэ Кьадирри кьинтэгугъат закьыщIэнкIыну. АрщхьэкIэ, АфIэ-м я фIэщ хьуагъэнкIым Iуэхум и мыхьэнэмрэ абы нужь ихьахэм я зэфIэкIымрэ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, абыхьэм ныбжьыщIэ зэрыщыгъуэ, ар ягъэлъапIэ, ар угъурлы тхуэхьуну Тхьэм кьыщIигъэкI, - жиIащ ХьэфIыщIэ Мухьэмэд. - Мыпхуэдэ маухуэщхуэхэр екIуу иригъэкIуэкIырт ЦIыпIынэ Аслъэн. Адыгэ Iуэхуэр егъэфIкIуэным игури и псэри хуэгъэпсауэ и гъащIэр ихьащ абы. Ильэс 51-рэ фIэкIа кьимыгъэщIами, лъэпкым абы хуилэжьар кьыпхуэмылытэным хуэдизщ. ЦIыпIынэр Гуманитар кьхэхуэтныгъэхэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр институтым Iуэрыдуэтхэм и кьудамэм и унафэщIу ильэс зыбжанэкIэ щытащ, итIанэ КъБКъУ-м ирагъэблагъэри, абы ФилологиемкIэ и институтым Кавказ Ищхьэрэм ис лъэпкхэм я литературэмрэ Iуэрыдуэтхэм кIэ и кафедрэм и Iэтащхьэу иужьрей илъэситIым щылэжьащ. Ар куэдым ягу фIыкIэ кьинащ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ бзэ кьуэл, щэрыуэ зыIурылъ ЦIыпIынэр псэльэгъу гъэщIэгъуэнт, хабзэ, нэмыс зыхэль цIыху гъэсат. ЩытхэмыгтыжьмкIи и дежщ тфIэкIуэдар зыхуэдэр кьыщытщIэр. Аслъэн и зэфIэкIым хуэдизкьыжьуэкIыи, абы и Iуэхум зыщыдгъэзэупщэн хуейкьым». И лъэпкым кьыдекIуэкI хабзэ дахэхэр щIэблэм ящIэу кьэгъэхьунымт а щIыхь щIэджащэм и гъащIэр зыхуигъэпсар. КьыдэхэкIаэм гукIи псэкIи зэрыхуэлажьэм и щыхьэтт абы кьрихьжьэ дэтхэнэ зы Iуэхури нэгъэсауэ зэрыгъэфIхыр.

Псалъэмакъым кьыпищэу **Табыхьу Жаннэ** тепсэлъыхьащ махуэшхуэм епхауэ щыIэ хабзэхэм, нэщэнэхэм, ар дэтхэнэ зы унагъуэми зэрыщагъэлъапIэм, абы мыхьэнэуэ иратым. ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр нужькIэ ирагъэпIащ илъэсиплI и пэкIэ ЦIыпIынэ Аслъэн Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкI махуэр Абхъазым и утым зэрыщигъэлъапIэу щыта фильмым.

- Гъэрэ ЩIырэ щызэхэкIыр дэ, адыгэхэм, ди ИлъэсыщIэ Мухьэмэд, УФ-м щIыхь зиIэ и артистхэр ЖькаIэмыхьу КIунэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Иуан Владимир сымэ.

ЗэIущIэм кьрихьэлIахэр. ЦIыпIынэрэ я лъэпкым и мызакъуэу, адыгэм и набдзэу кьыдольытэ ар. Абы хуэфэщэн, и лъэужьым кьыпхьэщIэн кIуэ лъэпкым кьыхэкIыну дыщогугъ. Нобэрей махуэшкуэм псоми фIыгъуэ кьыфхудэкIуэну сыныбохьуэхьу, щIэблэм фи цIэр фIыкIэ зыгъэIун Iуэхуэр зэфIэфхыну, лъэужь дахэ кьэвгъэнэну, ди республикэм мамырыгъэмрэ зэгурыIуэныгъэмрэ щытепщэну Тхьэм жиIэ.

Иуан Владимир жиIащ ЦIыпIынэхэ я гъэунэгъуу зэрыпсэур, Аслъэн хьэл-щэн дахэ, цIыхугъэшхуэ зыхэлъ адыгэлI нэсу зэрыщытар.

- Нобэрей зэIущIэм сыкьызэрырихьэлIам сэ икъуэкI сыщогугфIыкI, - жиIащ Хьэмырэ Ахьмэд, ныжьыщIэхэм захуигъаззу. - Лъэпкъ тхыдэр щIэныкIэ мыпхуэдэ зэхьыхьэхэр мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхугъэщ. Абы и куаргъыр кьыщыбгурыIуэнур уэхтмэц. Сигутъэкьым мыбдеж щыбгъэкIуа зэманыр фэркIэ нобэ пщIэншэхуауэ. Фи гъащIэм кьыщихьу сыт хуэдэ зэхъуэкIыныгъэри фIым фыхуэзыщIэ Iуэхуу щытыну си гуапэщ.

Махуэшхуэр ягъэдэхащ ГъуазджэхэмкIэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтым и студентхэм.

ЗэIущIэм и кIэм УФ-м и МВД-м и университетэу Краснодар дэтым Налшык щIэ и къудамэм и щIыхь тхыльхэр ирагащ ХьэфIыщIэ Мухьэмэд, Абаазэ Албэч, ГъуазджэхэмкIэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтым и лэжьакIуэхэм, Къэбэрдей драмэ театрым и артист гупым.

ЩХЬЭЩЭМЫЩIИЗ.

● Iуэху еплъыкIэ

Дызыгъэгушхуэнрэ къытхуэнакъэ?

Гупсысэр кьэпIуэт зи жейуэ ухэзыгъэзыхьыр, узыгъэпIейтейр, хуиту узымыгъэжейр гукьыдэжым е гуауэм кьыпхуихь гуэрщ. Ар ящIэ гуапэ ирегъэ хьу, гуауэм и кIыфыгъэу кьыплъэщIыжьауэ щрети, фIымрэ ЕймрэI я зэхэгъэкIыпIэм уезыщIагъэ, ЩIыпIынэ Аслъэн и зэфIэкIым хуэдизкьыжьуэ ухэзыгъэплъэфщ. Апхуэдэ гупсысэу кьыскIэрыхьыжьам сэри кьызигъэщтащ кьалэмымрэ зэтыплъымпIэгъэ. СыбгъэтхъыкьыкI сыкьыхуейр Кьэбэрдей къэрал драмэ театрым и лэжьыгъэщIэу иджыблагъэ абы и утыкум щагъэльэгъуарц.

АДЫГЭ Республикэм щыщ ткачIуэ Кьуинкьуэ Налбий и тхыгъэм «Маржэ, кьинаволъэIур сыщIэфлъхьэжь» зыфIащауэ кьыштращыкIа спектаклир зыгъэувар театрым и артист пажэ, режиссер IэжьыгъэмрэI ятIэ лъэбакьуэ хэзыча Мысост Вадимщ.

УзыгъэгуфIэ дэ тхэнэми гукьыдэж кьыззэрыхэпхым шэч хэлъкьым. Ауэ уи гуфIэгъуэм узэрыгушхуэн, узэрыпэгэн цIыху гуэрэзджэхэр хэтмэ, уи ныбжьыгъуэхэмрэ Iыхьлыхэмрэ, лжьэгъуэмрэ я хэщIэгъуэмрэ ар кьыбда». Ауэ ар гуфIэгъуэр тIуащIэ мэхъу. Апхуэдэ дакьикьэхэращ гур щызагъэр, псэр щытынщыр, уи щхьэр лъагэ щыхьэр. Апхуэдэ премьерэрэм кьрихьэлIат Адыгэ Республикэм кьыкIа хьэщIэ лъапIэхэр: нобэ кьытхэкIыпIыхьэхэм кьахь щыIэ и щхьэгъуэ Жанна, ныбжьыгъуэ Жаннэрэ япхуэуэу Бэллэрэ Зарэрэ, спектакльр кьэбэрдеиибэзэм изыгъэзэгъа, АР-м, КъБР-м, УФ-м щыхь зиIэ я артист, драматург Мурат Чэпай, Налбий и кьуэшым и кьуэ Ас-лъэнрэ абы и щхьэгъуэ Шэмсэтрэ, Пушкин Александр и щIэгъэзэныкъо Адыгэ къэрал драмэ театрым и лэжьакIуэхэу УФ-м щыхь зиIэ и артист Зыаур Зауэрэ Адыгейм щыхь зиIэ и артист Джалпъэ Рашидрэ, «Адыгеей КъТРК-м и журналист, филологие щIэныгъэхэм я кандидат Мэтыжь Iэминат, а IуэхуэщапIэм и опереттэ къэрал дэс Виктор, Кьуинкьуэхэ я унагъуэм и ныб-жьэгъу ГъукIэ Саидэ сымэ.

Ди гуфIэгъуэ пшыхьым цIыху куэд кьеIуу зпат. Сегушхуэрт си лъэпкъэгъуэхэм театрым я гупэр кьыззэрыхуагъэзэкьым кьыхэжьIу. СыбгъэпIейтейр зыгъэзэкIа спектаклым кьыщыIэта Iуэхур тIэкIу мыжьжьэIуэу пIэрэ, ар щатха зэманым псэуахэм я гуапкьыкIэгъуэр армырауэ пIэрэ, ар нэхъыбэу зыгъеу- хуар? Сыт хуэдэ литературнэ лэжьыгъэри нэгъэущIыбзэкIэ щызэдгъэкIкIэ тхыгъэм и мыхьэнэ нэхъыщхьэр тIэкIу ягъэлIагъуэ, зыгуэрхэр щыкIэрыху кьоху. А Iуэхум утегуэзэвыхь хьуну кьыщIэкIынт адыгенбзэмрэ кьэбэрденбзэмрэ я лъабжьэр зэрыгъэлэдзкIэ. «Маржэ, сыныволъэIур сыщIэфлъхьэж» спектаклымкIэ наIуэ дыдэ зэращыфари ныбжьыщIэ мыбы и гъэсэнхэр Санкт-Петербург «Уэрэд гуапэ» фIэщыгъэм щIэту щкеIуэкIа тарэмэш фестивалым щытекIуащ.

Интернатым щолажьэ къафэмкIэ, Iэпщ щIэпэщIэныкIэ гупжьей щхьэхуэхэр. Сабийхэм кьагъэлагъуэ зэфIэкIэр фIэщщыкIыгъуейщ. Абыкlэ сэбэпышхуэ кьахуохьу иужьрей илъэсхэм еджапIэр иджыдэй зэрыщIэсымэхэмкIэ нэсу кьыззэрызэрагъэпэщащ. Къапщтэмэ, сабий кьэс зэрадзлажьэ Iэмалхэр щхьэхуэщ, зэрызэхьас аппаратыщIэхэр, компьютер класс зэгъэпэщащэр яIэщ, зыбгъэдэс стIолхэр кьыхэщIыкIащ пхъэлIэужьыгъуэ щхьэхуэхэм. Интернатыр лъэныкъуэ кьэдкIэ толажьэ и гъэсэнхэр псэльэфу икIи жыпIэр зэрыгуIуэу еджапIэр кьегъэуэкьыным, гъащIэм гуфIэгъуэ щIэзыгъэкIа псэун пащIэ. Мы школым и бжэр си сабийкIэ гукьеуэ зиIэ адэ-анэ псомкIи зэIухащ, ауэ мыпхуэдэ Iуэхущапl э зэрыщыIэр зэрыщIэу гугъу ехьхэри гьунэжщ.

ЛЬОСТЭН Музэ.

● Спорт

Гъэущокъуэ Арсен кубокыр къехь

Футболымкl э «Marbella Cup-2011» дунейпсо зэпеуэ иджыблагъэ Испаниемкlэ щекIуэкIащ. Урысей Федерацэм и щIалэгъуалэ командэ кьыхэхахэм хэту абы текIуэныгъэ кьыщихьащ «Спартак-Налшыкым» и гуапэкьауэ Iуэтэжьыгъэ Арсен.

ЯпэкIэ ЗэIущIэм ди щIалэхэм 7:3-уэ Замбием и командэ кьыхэхар хагъэщIащ. Абы нэхъ нэхъ бжыгъэшхуэжкIэ ахэр текIуащ Азербайджаныкlаэмкl. ЗэIущIэр зэрнуэ 8:0-м футболым кьэдгъэупчхьэIоркъым.

Гуапэщ а джэгугъуэхэм жыджэру зэрыхэтар икIи кьызэрыщыхэжаныкIар «Спартак-Налшыкым» Урысей Федерацэм и щIалэгъуалэ командэ кьыхэхахэр я гуапэкьауэ Гъэущокъуэ Арсен.

ХЬЭТАУ Исльам.

Ди спортсменхэр токIуэ

Воронеж областым щекIуэкIащ FSF-MMA Iэпщэрыбанэ щыкIуэныгъэ кьыкIэлъыкIуэ зэпеуэ. Абы хэтащ нэхьыщIэ, ныбжьыщIэ, щIалэгъуалэ гупхэр. Урысейм и тренер нэхьыкIэ Къанькьуэ Заур и нэIэм щIэту Къэбэрдей-Балъкъэрым и спортсмен 20 я зэхьэзэхуэр я зэфIэкI щагъэлъэпсуащ.

ЗэПЕУэМ щытекIуащ Батыр Мурат, Къэрэшей Ахьмэд, Шыбзыхьуэ Ахьмэд, Дзыгьыр Мухьэмэд, Тохъуэтмыщ Мурат, Бырхъэм Мухьэмэд, Батыр Рустам сымэ.

Бабыгуей Рэмэзан, Къэрэшей Тимур, Хьуэт Резуан, Хьэжьрокьуэ Алим, Гъуэгъэж Астемыр, Кьарэ Аслъэн, Молэ Аслъэн, Iэюб Залым сымэ дыжькIэ медалхэр кьыхуагъэфэщащ. Жэз медалхэр кьахьащ Кьунаш Залым, ЬхьэпIэ Албэч, Уэртэн Бадынокьуэ, Уэрщэкьуанбгъу Алим сымэ. А бы хэм медалхэр, дипломхэмкIи саугъэтхэмрэ кьратащ. КъБР-м и командэм япэ увыпIэр кьихьри, кубокыр кьызэдишащ.

ЩIалэхэр зэхьэзэхуэм хуагъэхьэзыращ тренерхэу Хьуэт Залым, Джырандокьуэ Амир, ХьэщIыкъуей Артур, АфэщIагъуэ Мартин, Бэджыдэ Исльам сымэ.

ТЕРКЪУЛ Мартин.

КъБР-м Жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэIэ жьэныкIэ щIалэгъуалэм я Iуэхуэхэмкlэ и министерствэр, КъБР-м щIэнхабзэмкIэ и министерствэр, КъБР-м и Журналистхэм я зэгухьэныгъэмрэ Iкъуэкlуэхэм я союзымрэ, «Эльбрус» тхыльтедзапIэм, «Заман», «Адыгэ псалъэ», «Кабардино-Балкарская правда», «Советская молодежь», «Горянка» газетхэм, «Мингги Тау», «Iуащхьэмахуэ», «Литературная Кабардино-Балкария», «Нур», «Нур» журналхэм я редакцIэхэр, «Къэбэрдей-Балъкъэр» телекомпаниеми, «НапшыкьжыкIэ» Iуэрыдуэ-кокомпаниеми, «Эльбрус» тхыльтедзапIэм я лэжьакIуэхэр балъкъэрыбзэмрэ литературэмкIэ и языкымрэ и унафэщI Табак Соел Мухьтар хуогузавэ абы и анэ Ахкобекова Чакирэ Машу и пхъур зэрыпIам зэрыпIам зэрыкIыну.

ЩыIэщ апхуэдэ еджапIэ

иджыблагъэ мыбы и гъэсэнхэр Санкт-Петербург «Уэрэд гуапэ» фIэщыгъэм щIэту щкеIуэкIа тарэмэш фестивалым щытекIуащ.

Интернатым щолажьэ къафэмкIэ, Iэпщ щIэпэщIэныкIэ гупжьей щхьэхуэхэр. Сабийхэм кьагъэлагъуэ зэфIэкIэр фIэщщыкIыгъуейщ. Абыкlэ сэбэпышхуэ кьахуохьу иужьрей илъэсхэм еджапIэр иджыдэй зэрыщIэсымэхэмкIэ нэсу кьыззэрызэрагъэпэщащ. Къапщтэмэ, сабий кьэс зэрадзлажьэ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

● Шхыныгъуэкэр

Нартыху хьэжыгъэ губорэ

НАРТЫХУ хьэжыгъэр псы къэкъуалъкIэ е шыгъу е фошыгъу зыхэзгъ шэкIэ япщ, тIэкIу ягъэупщIыурэ, гуэдз хьэжыгъэ щапщэ. И щхьэр трапIэри, Iэфl къыщIыхьхэн щхьэкIэ, щыIапIэм сихьэти 6 - 8-кIэ щагъуэв. Тхъэвыр шэкIэ япщмэ, зэрыщагъэтыр сыхьэтитIщ. ИтIанэ я Iэр псы щыIэм хащIэуэрэ мэжаджэм нэхъыр нэхъ щыкIуэ, хупщIынэм пIащIэу Iыхьэхэр къыхащIыкI, сантиметритI-щы я Iувагъэшуэ. Тхъу зышцы-хуэ тебэм ирапатхэри жьэгуКIэ е хьэкупъкIэ ягъажьэ дакъинкъэ 33 - 35-кIэ. Губорэр хьэкуфъым ильэ гъущI хъаурым теплъхьэри бгъажьэ хупщIынэ зэбгъэдзэкIыпхэр. Губорэ жьар тебэм кърахьыкри псы пIэкIу щахуэр, щIауфэрэ щабэ хъун щхьэкIэ щагъэтщ. ЗэмыкIуэкIыу къэдрэ щыIыщ. Къаламыкъ шей, шэ, шатэ, шху дашх.

Хатъхьэкэр *(щIыхуитI Iыхьэ):*
Нартыху хьэжыгъэу - грамм 400
Гуэдз хьэжыгъэу - грамм 50
Псыуэ е шэуэ - грамм 250-рэ
Шыгъуу, тхъууэ узыхуейм хуэдиз.

●Къэхъуа Iуэху

Сэбэп хъунури пщIэнукъым

КЪУАЖЭДЭСХЭМ паспорт кърат щыхъуам МыtIи мурад ищIат ар къыIихыну. Зыхужу тхылъхэр хуэужэ Советым и секретарым къыщIитым, къыдэгушIа-гъэнщ - илъэс 40-кIэ нэхъыжьу тхылъым иритхащ. Къратам емыплъыхьэу ихъ-дэу зэритыр кърагъэльэ-гъури, пагъэупщIыужащ.

КъищIащ МыtIи къыдэгу-шыIар тхылъхэр зытха секретарыр зэрыарар. Щабэу, гуапэу ар елъэIуащ и паспортыр хуэзрахъэIыжы-ну, ауэ къыхуадакъым - мазэ къэс апхуэдэ зэрамытыр къыгурагъэIуащ, и жагъуи гъэльэгъуа и ильэс бжыгъэм.

МыtIи и гъунэгъуми паспорт къыщIихым къезытыр къыщIэупщIащ МыtIи и узыщагъэм икIи къыжриIащ абы нэхърэ нэхъыжь къуажэм зэрыдэмысыр. Мыдрейми къыщIащ ар зэрыгушIэр. Ахэр зэгурыIуащ МыtIэ ныбжьыщхуэ иIэу паспортым зэритыр фейдэ хэхьIпIэ ящIу, баз зэпихьэну.

Уэрэшэру куэбжэпэм и деж щыIэхэт ПIы гупыр, гушIIэуэрэ нэхъыжь-нэхъыщIэкIэ зэдаУэ щыхъуэм, гъунэгъум яжриIащ МыtIэ нэхърэ нэхъыжьу зы лIыжь къуажэм зэрыдэмысыр. Ар зэрымыпэжыр зыщIэ гупыр къыззэщIэстащ. ЗэныкъэкъэрыкIэльэпIпIэм, ильэс 50-м щIигъуэ къудейми, ильэс 90-м ныблэгъауэ къызэрыальэтэми, и ныбжь нэмысауэ пенсэм зэрагъэкIуами.

Иджат МытIэ тэмэму къыщыгуIыгъэ гушIыIэрэ нэсыпышхуэ къезыгъэуэIа секретарымрэ паспорт къе-зытамрэ мэджэрыш зэрагъэфащэр.

ТЕМРОКЪУЭ Бетэ.

Шхыдзу МыtIи кIуащ дэфтэрыр ящыщратам. КъеуэршэкIэуэ къиIыпIэм хуимыгъэгъуну жиIэу пхъащIэу псалъэрт, ягъэикIауэ къыщIыхуритри тхъэусыхэрт. АрщхьакIэ, паспортыр зытратыкIа тхылъхэми апхуэдэу зэритыр кърагъэльэ-гъури, ягъэупщIыужащ.

КъищIащ МыtIи къыдэгу-шыIар тхылъхэр зытха секретарыр зэрыарар. Щабэу, гуапэу ар елъэIуащ и паспортыр хуэзрахъэIыжы-ну, ауэ къыхуадакъым - мазэ къэс апхуэдэ зэрамытыр къыгурагъэIуащ, и жагъуи гъэльэгъуа и ильэс бжыгъэм.

МыtIи и гъунэгъуми паспорт къыщIихым къезытыр къыщIэупщIащ МыtIи и узыщагъэм икIи къыжриIащ абы нэхърэ нэхъыжь къуажэм зэрыдэмысыр. Мыдрейми къыщIащ ар зэрыгушIэр. Ахэр зэгурыIуащ МыtIэ ныбжьыщхуэ иIэу паспортым зэритыр фейдэ хэхьIпIэ ящIу, баз зэпихьэну.

Уэрэшэру куэбжэпэм и деж щыIэхэт ПIы гупыр, гушIIэуэрэ нэхъыжь-нэхъыщIэкIэ зэдаУэ щыхъуэм, гъунэгъум яжриIащ МыtIэ нэхърэ нэхъыжьу зы лIыжь къуажэм зэрыдэмысыр. Ар зэрымыпэжыр зыщIэ гупыр къыззэщIэстащ. ЗэныкъэкъэрыкIэльэпIпIэм, ильэс 50-м щIигъуэ къудейми, ильэс 90-м ныблэгъауэ къызэрыальэтэми, и ныбжь нэмысауэ пенсэм зэрагъэкIуами.

Иджат МытIэ тэмэму къыщыгуIыгъэ гушIыIэрэ нэсыпышхуэ къезыгъэуэIа секретарымрэ паспорт къе-зытамрэ мэджэрыш зэрагъэфащэр.

ТЕМРОКЪУЭ Бетэ.

●Ди сурэт гъэтIылъыгъэхэр

Адыгэхэр псым зэпрокI.
Сурэтыр **Рубо Франц** *щIащ. 1896 гъэ*

Мы едзыгъуэм кIыIуатэр цIыхум и фащэр зэманкIэрэ ихъуэжми, езы цIыхур зэрыщыту кIуэзэрыпэжырщ. Iэдиихку и IэбIам нэху едз, зыхуидзыр ешхи и гум дыхьэ, фIыкIэ ирагъэ-зыхуэпэж цIыхуэхъуращ. Ар Псэбыдзщ. Абы сыт хуэдэ щIэн фIэпщ хъунущ. Абы сыт хуэдэ фащэ щыгъыми, сыт хуэдэ щIэ иIэми и цIыху щIыкIэр ихъуэжыкрыкым.

Сценэм и щIыбагъым сурэт теплъэ иIэщ. Абы къегъэлъагъуэ Iэдиихку пIыапIэ лъагэм тегу, и Iэ шиям нэху идзу. Сценэ лъэгум зы цIыхубзэр зы цIыхухъэуращ. Ар Псэбыдзщ. Абы сыт хуэдэ щIэн фIэпщ хъунущ. Абы сыт хуэдэ фащэ щыгъыми, сыт хуэдэ щIэ иIэми и цIыху щIыкIэр ихъуэжыкрыкым.

Сценэм и щIыбагъым сурэт теплъэ иIэщ. Абы къегъэлъагъуэ Iэдиихку пIыапIэ лъагэм тегу, и Iэ шиям нэху идзу. Сценэ лъэгум зы цIыхубзэр зы цIыхухъэуращ. Ар Псэбыдзщ. Абы сыт хуэдэ щIэн фIэпщ хъунущ. Абы сыт хуэдэ фащэ щыгъыми, сыт хуэдэ щIэ иIэми и цIыху щIыкIэр ихъуэжыкрыкым.

ЦIыхуэ и щIыбагъ ящIэ, гъущIэу зэрыгъэ-гъуэ пIаIэр къэсащи, гъущэу зэрыгъэ-гъуэ щIыIуатэ иIыгъщ. Апхуэдэм деж цIыхум и пер нэхъ псынщIэу и кIуэ, къэхъу-нур, кIыпэплъэр ищIэркъымкI. ФIыуэ ильа-гъум Iэплъэ хуеIщ, и щIыб кIеГъаззэрп йожьэ, кIыпэщIыпъ гъ уэгуанэм хитъщIыну. Езыгъэ-жьэ цIыхуэзыр и пIэм итщ, иритэжьам нэмIэ кIэльапIэхэри, и Iитри ешиий. ЛъэмыIэсыжы-нуми, и гуГъщ и хуабагъэр абыкIэ ГъитГъэIэ-сыфынку кIыкfI кIыт ехъуэми, абыкIэ хуигъэнэ-ху фынУ.

ЦIыхубзри цIыхухъэри сценэм йокIыжри, а тIум я пIэкIэ нэгъуэщI цIыхуитI кIоихъэ: зыр Iэдиихущ, адрейр Псэбыдзщ. Iэдиихку бостей хужь, кIыхь щыгъщ, и бгъэIуIыри и бгы-рыпхри дыжьынщ, мыщIэ щIыхуу хэГъэщIауэ - ар нэхум полыд, щыIыдкIи нэм къыщIо-щIуэ. И щхьэщыр кIыкъуежьыкаш, дыщэ пIыЗ-таж щхьэхрыгъщI. Псэбыдзэ щыгъыр зе-кIуэлI фащэщ.

● ЕджакIуэхэм папщIэ

Сосрыкъуэ Iэдиихку зэрыхуэзэр

Псэбыдзэ: КIыфIым зэщIищта мы иныжь щIыналъэм щысщIэн щыIэу слъагъуркъым, модэ, Чынт гуэрэныгум сихьэнщ.

Iэдиихку: Иныжь щIыналъэр кIыфIкIэ, Чынт гуэрэныгур дыгъэ жьэражьэщ. *(Жьэм и зэ-рыпсехьэнщ зэтоувыIэри, дыгъэр жьэражьэу уэгум кIоуэз).*

Псэбыдзэ: Мы кIуымэ псы-хуэлIэу сиIыхьэ нэхъэрэ, мы шэдым сыхэфынщ. Я дэ дэ тхъэ, мы сыззэфэм сыкъегъэIэ! Ауэ, мо шы гуартэм зэрамы-пэса псым дауэ сыхэфын сэ нартыр! Абыхэм епэмын кIуэ-дей зэрапэсхэыкIи. Сэ фэ кIэ-мым сыфсхурикъунщI ... Мы-сы щIакIуэжьмы хуабаемрэ пшахъуэмрэ сыкърагъэлатэ-мэ, мы Чынт гуэрэныгужьыр эбгъынэт!

Iэдиихку: *(«Мы си щIакIуэ-жьым» - зэрыжиIар зэрыззэхих-хыу, ЩфэмI зэпIъейри жиIащ).* ПсэкIэ кIыхсхуэупсэ ПсатхъэщI, щыIэуэмэ сиреш, щыIэ хэс-лъхьауэ щытащи, ари хэхьIкI

Псэбыдзэ *(и макъыр адэжIэ кIынуIкIыу):* Мыр сыт хуэдэ щIакIуэ, зымахуэрей уэшхрэ пкрыкIащ, иджы, нобэрей дыгъэ бэнйри хуэуфыдырыкым! КIыхсхуэнэжьыр Чынт гуэрэныгужьыр збгынэу испы лъхьаэм сихьэнращ. Ауэ, абы ипэ кIынхуэу унэмкIэ зэ сыдыкъжьжьынщ. АрщхьакIэ, сыптыр си напэу сыдыкъэжьын, зыри сымыхуу! «Си нарт iупIэр зэдынэсри уэрэгъэльэгъунщ» - жьисIэу сыкъыдэжIауэ, дауэ Iэдиихку и пащхьэм сиIэжьын! Сосрыкъуэ хуэдэу зыим селэ-гъуэ ящIэ сыдэпщхьэж нэхърэ сы-лIэмэ, нэхъыфIкIъэ?!

Хащхьэу, соIуэ, сэ си фызым наIуэ зэуэсщынкIэ си лIыгъэ?

Iэдиихку *(и щхьэ х ужиIэж хуэ-дэу):* Нарт и быдапIэр и псэ быдэрщ, сэреиблкIэ къъхуэхъ эщщэжьым. Емынэжь умы-хэпыщи, Псэбыдзэ, уи псэр гъэ-быдэ, гъэжьабзэ!

Псэбыдзэ *(и макъыр адэжIэ кIоуIкI):* Я дэ ди тхъэу Амыщ, уи Iэщым и бгъэлыдэ сызыы-лъахъэр. Мы шыжь хуэмыхуэр си плIэм дэсльхьэщ, зыкъ-псынщIэу сынэхьмкIэ!

Iэдиихку: Лы щхьэщытхъуж иш кIу эгъуейщ. Уэ уIы гуджэмэ, шым сыт илажьэ!

Псэбыдзэ : Мы фIыгъуэ бэ-тар зей испыхэр езыхэр лъэ-быцэжьейэхщ, шым кьыптещ кIуэдейщ. Мыпхуэдэ щIыпIэри, мыпхуэдизэ Iэщхэри зыхуэфащэр сэ схуэдэ нарт лIыхъэрщ. Сэ сынарткъым мы фIыгъуэ бэгъуэр иджыпсту испыхэм яфIэмыхуумэ?!

Iэдиихку: Испыхэр щIым къытемыщ щхьэкIэ, я куцIыр ищ, бланэхэщ. Абыхэм я хэкум хьунщIакIуэу ихьи епIь къыуащIэм.

Псэбыдзэ *(и макъыр адэжIэ кIынуIкIыу):* Уиф емынжь, уне-жьэркъэ, нобэ си лIыгъэр щызгъэльэгъэн махуэщ. АдэкIэ Iэдиихку дахэр къытхуоэзщ! *(Щым ар зэрызэхихыу мэ-щыщри йоль).*

Iэдиихку *(шы щыщ макъыр къызIэнIуэкIымкIэ маплъэ, мэ-дагъуэ).* Псалъэ дахэм блэр щыгъэльэгъэнэ махуэщ. АдэкIэ Iэдиихку дахэр къытхуоэзщ! *(Щым ар зэрызэхихыу мэ-щыщри йоль).*

Iэдиихку *(КIыфI мэхъу - нэху мэ-хьужри сценэм итщи Псэбы-дзщ, нэхур къыздэкIыр Iэдиих-ку и Iэ щIэмкIэщ).*

Псэбыдзэ *(нэхумкIэ пIъэур-рэ):* Ель а напэнщэр, си лы-гъэр и фIэщ хъуати, щхьэ-гъубжьм къыIутIысхьэжащ. И гуГъат абы сэ сыпIыгъэнщэу!

(Нарт Псэбыдзэм ар зэрыжиIэу, дунейр жэщ кIыфI хьужащ. Iэдиихку и Iэлэмэн нэху идзыкрыкъыми, Псэбыдзэ гу-эзэрэгъуэр кьытебэщауэ утыку-кум кьоиэ, ищIэнур имащIэ-жу. АдэкIэ испыхэм я Iэ уэпъэ-уэ макъри кьоIу. Къэмыльа-гъуэми макъкIэ къыбощIэ ахэр кьэсхэу ПсэбыдзэрэгъуэкIыр. Iуэузыгъуэр мэужьакьыж, нэхуи къэхъужауэ Iэдиихку сценэм кьохьэри, ельагъу ПсэбыдзэИ и хьэдэр щыIу. Хьэдэм тепыкъэу зэдэщIым, НартыльгъкIщхьэщохэ).

Нартыльым: Ау-у! Дахэ, хэт и лей уигъэгуIэ?

Iэдиихку: Си гуIэгъуэм пхуещIэжьи щыIэкIым. Ми гъуэгу сэркIэ зыкIыумыгъанэ.

Нартыльым: Сэ сщIэрэ, фыз и пIэ лIы и теупIэщ жаIэ нар т-хэм. ЗыгуэркIэ сэбэп сыпхуэ-хьумэ, си Iуапэт.

(Ар жиIэри, зекIуэлым и щIыб кьитIаазэри, IукIыжащ, Iэдиихку а лIыр имыльагъу-жьыкуIэ кIэлъапIащ. Нартыльр сценэм зэрикIыу, и шы лъэ макъри зэхихащ).

Iэдиихку *(и щхьэ хуэпсэлъэ-жу):* Си лIым и махуэр къы-щыщынущ абыи. Инжьыджыс кIиуам ихьынущ. Си лIыр чэ-тэн лъэмжжкIэ зэпрысщырт, кьызэпрысщыжьырт. ИтIани езым хуэдэлI дунейм темыту жиIэрт. Зэ закIуэ чэтэн лъэ-мыжкыр хутеслъхьатэкъымэ, мин иджы согъенжкри, сыщ-хьэщытщ.

(НартылIыр кьохьэж.)

Iэдиихку: Щхьэ къэбгъэзэжа?

Нартылым: Си гум техуа-кIым, уэ цIыхухэбэр зы зэ-кIуэгуГубгъэм укъызнэну. Ар си деж кIэ напэт?

Iэдиихку: Инжьыдж игъащIэм кьызэримыауэу кIиуауэ. Дауэ абы укъыззэпрыскIыкIыфа умышынэу!

Нартылым: Сэракъым абы кьызэпрыскIыкIыжар, си шы-ращ. Си шыр щымыгулэзым сэри сыгуэзвакъым.

Iэдиихку: Пащхьэ урэ, мы дуней псори зэщIэгъэнъуэрэ мыр зыщIэлъ Iуащхьэр джа-фэу къэнэнущ, зы удзи кьы-темыкIэу. ПщIэрэ апхуэдэу щIэхъунур?

Нартылым: Iуащхьэм щIэ-лым лъагъуныгъэ гуащIэ яIа-кIымри аращ джафэу кьыщIэ-нэнур.

Iэдиихку: А Iуащхьэм щIэлы-нур мыбдеж щыIэ си щхьэгъу-сэращ. Сэ фIыуэ слъагъуу, езыми сыкьилъагъужу щы-тащ.

Нартылым: Уэ пIьагъуми, уэкъыпIагъу щытакъым, ар-мыхъумэ, Iуащхьэр удэ гъэ-гъам щIигъэнэнт.

(И щIакIуэр зытредэри, мы-вэм тес Iэдиихку требуГъуэ, езыри бгъэдэтIысхьэж).

Iэдиихку: Уэ нарт Сосрыкъуэ хуэдэу пщтыру уоижьражь,

Нартылым: А уэ жьихуэпIэ Сосрыкъуэр сэракъэ!

(Iэдиихку кьыщIолъэгъ).

Iэдиихку: ЕI, сэ альандзрэ лъагъуныгъэ къыскхуимыIэу пщIыкIэ сыкьеэзышэкIам и кхъэм Iуащхьэ тесщIыхьыжу!

Сосрыкъуэ: ПщIам ухуущIе-мыгъуэ ж. Iэдиихку. Щыдэпт-хуеяем зы гуГъуэхъ, кьыщIеп-тхъуухжкIэ, гуГъуэхъ етIуа-нэ.

(Iэдиихку кьыщIолъэгъ).

Iэдиихку: Iуащхьэ щIэлы-нур мыбдеж щыIэ си щхьэгъу-сэращ. Сэ фIыуэ слъагъуу, езыми сыкьилъагъужу щы-тащ.

Нартылым: Уэ пIьагъуми, уэкъыпIагъу щытакъым, ар-мыхъумэ, Iуащхьэр удэ гъэ-гъам щIигъэнэнт.

(И щIакIуэр зытредэри, мы-вэм тес Iэдиихку требуГъуэ, езыри бгъэдэтIысхьэж).

Iэдиихку: Уэ нарт Сосрыкъуэ хуэдэу пщтыру уоижьражь,

Нартылым: А уэ жьихуэпIэ Сосрыкъуэр сэракъэ!

(Iэдиихку кьыщIолъэгъ).

Iэдиихку: ЕI, сэ альандзрэ лъагъуныгъэ къыскхуимыIэу пщIыкIэ сыкьеэзышэкIам и кхъэм Iуащхьэ тесщIыхьыжу!

Сосрыкъуэ: ПщIам ухуущIе-мыгъуэ ж. Iэдиихку. Щыдэпт-хуеяем зы гуГъуэхъ, кьыщIеп-тхъуухжкIэ, гуГъуэхъ етIуа-нэ.

(Iэдиихку кьыщIолъэгъ).

И унагъуэкIи щIыкIэ зэхъуэпсэкIа хуэдэ. Иринэ - и гуащIэ-тхъэмадэр я пхъум хуэдэу къыхуэгумащIэщ, езыми абы-хэм пщIэшхуэ яхъещ, фIыуэ ельагъу. Иринэрэ и щхьэгъу-сэ КъаЗбэчрэ япхъу закъуэ Алини, и анэшхуэхэм, и анэм я хьэл-щынфIэ псори зыщIыщIами ярейуэ, зыхэтхэм къаждэ и дуней тетыкIэ дахэкIэ, хэлъ гъэсэнныгъэфIымкIэ. Куэд щIакъым Алинэ унагъуэ зэрихьэри, ди гуапэщ и нэхъыжь-хэр куэдрэ иджыри игъэгуфIэну.

Нобэ зи ныбжьыр ильэс бжыгъэ дахэ ирикъу ди пэжьэгъум хуэгъэзэ мыпхуэдэ псалъэхэмкIэ дыкуэну дыхуейщ мы тхылъэр: пщIэ зыхуэтщI, фIыуэ тIыгъу Ирэ, махуэу къэунэхум гуфIэгъэ зыхьпхуздахьу, уузынщэу, гукъеуэнщэу, уи нэхьыжьхэр къыщIыкIыжу и щIэблэм я ехъулIыгъэхэм уи лъэр жан дахэуу ильэс куэдкIэ Тхъэм уигъэпсу!

«Адыгэ псалъэ» газетым и пэжьакIуэхэр.

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIыу: **8.** Урысей Федерацэми Къэбэрдей-Балъкъэрми щIыхь зиIэ я артист, КъБР-м и Къэрал саугъэтым и лауреат, Щоджэнщ Iыхь Алий и щIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и художественнэ унафэщI *(сурэтыр)*. **9.** Акъ-сыръ Залымухан и пьесэ. **10.** Ащэмэз и адэ. **11.** Къэбэрдей-Балъкъэрми Къэрэ-щей-Шэрджэсми щIыхь зиIэ я артистэ, Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал музыкэ театрым и уэрэджыIакIуэ пажэ. **12.** ШIыхьхэлъхьэ хадэхэкI сыр. **13.** Зорыпыдж пасэрей Iэщэ папщIэ. **14.** «Бгъэр ... уэзи и дамэр мэкъут?». Адыгэ псалъэжь. **15.** Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ куей, ауз, щIелэж псы. **20.** Урысей Федерацэм и цIыхубэ артисткэ, Щоджэнщ Iыкуэ Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ щыта. **21.** Кавказым Iэпкъыу исым зи фащэри зи къэфэкIэри кьащта Iъэпкъ. **24.** КIыщокъуэ Алим и иужь дыдэ роман. **26.** Къэбэрдей-Балъкъэрым япэу щащIа ГЭС. **29.** КъурIэным и Iыхьэ щэщIым щыщ зы. **32.** Дагъэ хъызыщIаху кIэкIыпъэ, зи гъэгъами бжьхэм ф къыпах. **33.** Тэрэзэ щыкIу, Iэкlэ яIыгъыу кьра-кьэкIыу. **34.** Псынщ Iэ кьуэлбэзу ин лъэпкъ, и пщэр кIыхьу, щIымахуэм щIыпIэ хуабхэм лъэтэжу. **35.** Зи фэр щIакIуэжьыфэ щIидзу фIыщIэу бажэ лъэпкъ. **36.** ЩIыхуэхъу гъэзнэщэ щIы-Iутелъ лIэужьыгъуэ.

Кьыхуу: **1.** СтIолым е щкафым къыдэбгъэкIуэт, дэбгъэкIуэтэж хъуэу иIэ дэлъхьэпIэ. **2.** «... уи пашэгъуэ, уи анэ мы-гъуэ хъунщ». Адыгэ псалъэжь. **3.** МэкъупIэхэм, хъупIэхэм къыщIкI, гъэмахуэм гъэгъа щхьыафэ щIыкIухэр къызы-пидзэ, бжьхэм фо къызыпах уд мылъ-агэ. **4.** Москва щыпсэуа, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Къэрал саугъэтым и лауреат адыгэ щIыхубэ усакIуэ. **5.** «... пшэрыхь хущанэ». Адыгэ псалъэжь. **6.** Акъылы-фIэ, гупсысэ зиIэ. **7.** Шэрдж куейм щыIэ кьуаж. **16.** Пасэ зэманым дзэзешэу, жы-лагъуэхэм я тепщэу щыта щIыху. **17.** Ямыупсу щхьэжи кьранэу щыта щхьэц Iэрамэ кIыхь. **18.**«... и анэ гъырыкIи». Адыгэ псалъэжь. **19.** Къулькъужьи Ищхьэрэ щалъхуа сурэтыщI Iэзэ, кьызэ-ралъхурэ иджыблагъэ ильэс 70 ирикъуауэ. **22.** Адыгэ уэрэдыжь. **23.** IутIыж Борис и пьесэ. **25.**Дзэлыкъэу куейм щыIэ кьуажэ. **27.** Урысей Федерацэм щIыхь зи-Iэ и артист, Къэбэрдей-Балъкъэрым и щы-хубэ артист, Щоджэнщ Iыкуэ Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ щыта. **28.** Уэрыгей Федерацэм щIыхь зи-Iэ и артист, Къэбэрдей-Балъкъэрым и щы-

Зэхэзыльхьар
УЭРЫГЕЙ Нурбий.

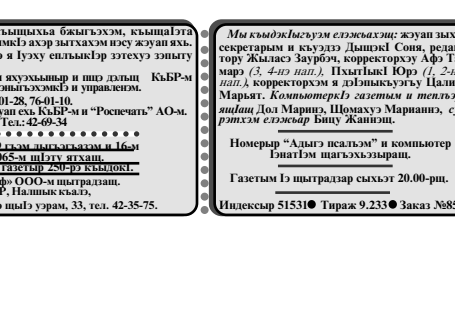

Гъатхэпэм и 26-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:
ЕкIуэкIыу: **5.**Ксамал. **6.** ЕнтIыр. **10.** Ерыщ. **11.**Щыгу. **12.** Азэн. **14.** Бжьыр. **15.** Гъудэ. **17.** Лей. **19.** Гудзэф. **22.** Чэрэщ. **23.** Жьаиду. **25.** ХъэнIэщ. **29.** Гуэдз. **30.** Иб9. **31.**Жйи. **34.** «НасыпI». **36.** ПIщэпIщ. **38.** Бжьэпщ. **39.** Быхуэ. **40.** Гуэ. **42.** ПIхужь. **43.** Амыщ. **47.** Бруд. **48.** Бгъэ. **49.** КъумыкIу. **50.** Хьэлдз. **51.**Ерчэн.
Кьехуу: **1.** Батыр. **2** БлIщIхэ. **3.** Бейгуэл. **4** Гъыбзэ. **7.** Бемырэз. **8** УнэпльащIэ. **9.** Сэхъу. **13.** Чэф.**16.** Дыжь. **18.** Етуг. **20.** Ущ. **21.** Кхъухь. **22.** Чэтэн. **24.** Ныбгуэ. **26.** Щэращ. **27.** Бдзы.**28.** Бжьы. **32.**Псыхуабэ. **33.** КъэрмокIуэ. **35.** Пхъу. **36.** Пхъэ. **37.** Лъэхъу.**38.** Бу. **39.** Бэв. **41.** Нэбгъэф. **42.** Пхъэхуей. **44.** Шэрыф. **45.** Тумэн. **46.** Амдэч.

Зэманым екIу бзылъхугъэ щыпкъэ

● Хъуэжьу

ЗЭГУРЫIУЭРЭ зэдэIуэжькъэгъуэгурыкIуэ унагъуэшхуэм дыхуэдэщ «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэхэр. Дыщылажьэ зэманым и мызакъуэу, гуфIэгъуэ дыщIиIэми нэщхъеягъуэ къыщыгтпыкъуэкIми дыззэрогъуэт. Мы тхыгъэр зытедгъуэ Хьэхъужь Иринэ Анатолэ и пхъум нобэ дыщIыхэсгуфIэн щхьэусыгъуэ дахэ иIащ - къыщалъхуа махуэщ.

Иринэ къытхуэгуапэу, и пщэрылъхэми хьарзынэу ехъулIэу ильэсипщI хуауэ къыддолажьэ. Пэжщ, ильэсипщIр пIалъэшхуэкъым, жызыIэни щыIэнщ, ауэ цIыхур зыхуэдэр къэпщIэн щхьэкIэ ирикъуну ди гуГъэщ ар икIи дэ абы Iэмал кьыдет ди лъэ-жьэгъу бзылъхугъэ нэхъ гъунэгъуу фэдгъэщIыхьну.

Иринэ «Адыгэ псалъэ» газетым ди бухгалтерщ. А лэжьыгъэр тэмэму бгъэзащIэн папщIэ цIыхуэ зэщIэкъуауэ, нафдзэ-губзапIъэу ущытын хуейщ. А хьэлхэр зэрыхэлъыр Иринэ къыхуосебэпыж. Газетыр къыдэгъэкIыным къыхуаутIыпщ ахъшIэр тэмэму тегуэшэнщ, апхуэдизэ бжьыгъэм зыщIыпIи ущыщымыуэу дэнэ сыт гъэмIуапхъэмэ зэхуэбгъэзэжынкIэ жуапIыпIэшхуэ зыпIьль лэжьыгъэщ. Ар псынщIэу кIи тэмэму Иринэ зэрызэфIигъэкIыфми и сэбэп къыдоIгазетым и лэжьакIуэ псоми - улахуэ тынкIэ абы и зэранкIэ щызэфIэмыхьэ и къэхъуркъым, щхьэж къыпхьажьэ тэмэму зэ-рыпIъысжьыным кIэлъоплъри, цIыхухэри къыхуэарэзыщ.

Махуэ псом бжьыгъэхэр зэхэзылъхьэ-зэхэзыхыжу, зыгъэ-багъуэ-зыгуэшIу щысхэм я гур щIыIэ хъууэ жьыхуIэр уи фIэщ. пхуэщIыркъым мы цIыхубзым пщIыпIльэкIэ: Гуапагъэр и нэгуи кIрех, гумащIэщ, щIыкIафIэщ. Езым и къалэну зэфIигъэкIын хуейхэм нэмыщI, цIыху куэдым зыкъыхуагъаз Иринэ лэжьэгъуэ махуэм кьырубыдзу: хэт и улахуэм теухуа тхыльэ, хэти налог инспекцэм, пенсэ фонд-дым яхэхьи хуей дэфтэрхэр якуитхыну кьыпIыIу. Ахэр щыгъагъэнэу, етIуанэ-ещанэ къыхэмыкIын хуэдэу зэфIегъэ-хьэ икIи цIыхухэр арэзы ещI.

Иринэ псалъэ гуапэ куэд щIыхужьыпIэн хьэл-щэн дахэ хэпIыц - нэхъыжьхэми нэхъыщIэхэми щхьэж яхуэфащэ пщIэ яхуещIыф, гъащIэр, цIыхухэр фIыуэ зыпIьагъу, зэманым екIу бзылъхугъэ щыпкъэщ. Мыхэр псалъэ дыгъэл жьыхуIэхэм хуэдэу аракъым - ди Ирэ зэрыщIыхуфIыр, хабзэщхуэ зэрыхэлъыр ди мызакъуэу, газетым кьыпIыщIа нэгъуэщI IуэхугуапIэхэм я лэжьакIуэхэми ящIэ. Ди зэманым бухгалтерэхэм я лэжьакIэми зэхъуэкIыныгъэ куэд кьыхилъхьащ. ЗэрыжаIэу, махуэ къэси абыхэм я щIэныгъэм хагъэхъуэн хуейуэ къахуэкъуокIри, абыкIи Иринэ дэбгъуэн щыIэкъым, хабзэщIэ псоми щыгъуэзэ зещI.

Бзылъхугъэ я лэжьыгъэфIэм, зэпIэзэрытым пщIэ щыхуэпщIын щапхъэхэр гъунэжщ, ауэ ахэр кьедмыбжжкIыу Иринэ и хьэл-щэныр щызэфIэува, абы щапхъэ дахэ хуэхъуа и нэхъыжьхэм, я инагъуэм и гугъу фхуэтщIынщ.

Иринэ и кьуэлэбэр Тарэ куейм щыщ Плановскэ (Ботэщей) къуажэм къыщIокъэ Таращ зыщыщыр Иринэ и адэ Абазэ Анатолэ). Къалэм къыщалъхуами, Иринэрэ и щыпхъу нэхъыжь Маринэрэ я гъэмахуэ зыгъэпсэхугъуэхэр щагъа-кIуэр а жьлIэм щыпсэу я анэшхуэм и дежи, нанэ Iумахуэм ахэр хуиущIиящ, ицIыхуэсэбэпыжи куэдыж. ЗэщIипхъу-хэм яхэлъ адыгэ нэмысми хабзэми анэшхуэм и ущие дахэ-хэр, и щапхъэр кьежьапIэ зэрахуэхъуар гурыIуэгъэщ. Апхуэдэуи я адэ-анэм я дуней тетыкIэр гъуазэ яхуэхъуащ зэщIипхъуэм. ПщIэ зэхуэщIыжьыр, зыщхъущIыкIыныр, хуэмотехэм задебгъэкIуныр хабзэу зэрылъ, цIыхухэм я арэзыныгъэ къэблэжьыным мыхьэнэшхуэ езыт адыгэ унагъуэм кьыщIыхьэ хъыджжбзэхэм яр гъащIэ гъуэмылэу ярикъунтэ-къэ?! Иджы а псори езыхэм я унагъуэхэм я хабзэ хъужащ.

И унагъуэкIи цIыху зэхъуэпсэкIа хуэдэщ. Иринэ - и гуащIэ-тхъэмадэр я пхъум хуэдэу кьыхуэгумащIэщ, езыми абы-хэм пщIэшхуэ яхуещ, фIыуэ ельагъу. Иринэрэ и щхьэгъу-сэ КъаЗбэчрэ япхъу закъуэ Алини, и анэшхуэхэм, и анэм я хьэл-щынфIэ псори зыщIыщIами ярейуэ, зыхэтхэм къаждэ и дуней тетыкIэ дахэкIэ, хэлъ гъэсэныгъэфIымкIэ. Куэд щIакъым Алинэ унагъуэ зэрихьэри, ди гуапэщ и нэхъыжь-хэр куэдрэ иджыри игъэгуфIэну.

Нобэ зи ныбжьыр ильэс бжыгъэ дахэ ирикъу ди пэжьэгъум хуэгъэзэ мыпхуэдэ псалъэхэмкIэ дыкуэну дыхуейщ мы тхылъэр: пщIэ зыхуэтщI, фIыуэ тIыгъу Ирэ, махуэу къэунэхум гуфIэгъэ зыхьпхуздахьу, уузынщэу, гукъеуэнщэу, уи нэхьыжьхэр къыщIыкIыжу и щIэблэм я ехъулIыгъэхэм уи лъэр жан дахэуу ильэс куэдкIэ Тхъэм уигъэпсу!

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэхэр.

● Еджакъуэ

Сосрыкъуэ Iэдиихку зэрыхуэзэр

Псэбыдзэ: КIыфIым зэщIищта мы иныжь щIыналъэм щысщIэн щыIэу слъагъуркъым, модэ, Чынт гуэрэныгум сихьэнщ.

Iэдиихку: Иныжь щIыналъэр кIыфIкIэ, Чынт гуэрэныгур дыгъэ жьэражьэщ. *(Жьэм и зэ-рыпсехьэнщ зэтоувыIэри, дыгъэр жьэражьэу уэгум кIоуэз).*

Псэбыдзэ: Мы кIуымэ псы-хуэлIэу сиIыхьэ нэхъэрэ, мы шэдым сыхэфынщ. Я дэ дэ тхъэ, мы сыззэфэм сыкъегъэIэ! Ауэ, мо шы гуартэм зэрамы-пэса псым дауэ сыхэфын сэ нартыр! Абыхэм епэмын кIуэ-дей зэрапэсхэыкIи. Сэ фэ кIэ-мым сыфсхурикъунщI ... Мы-сы щIакIуэжьмы хуабаемрэ пшахъуэмрэ сыкърагъэлатэ-мэ, мы Чынт гуэрэныгужьыр эбгъынэт!

Iэдиихку: *(«Мы си щIакIуэ-жьым» - зэрыжиIар зэрыззэхих-хыу, ЩфэмI зэпIъейри жиIащ).* ПсэкIэ кIыхсхуэупсэ ПсатхъэщI, щыIэуэмэ сиреш, щыIэ хэс-лъхьауэ щытащи, ари хэхьIкI

Псэбыдзэ *(и макъыр адэжIэ кIын